

et sexagesimus

frumentum ex stipula: ita uirginitas ex nuptiis. Centesimus & tricesimus fructus q̄q̄ de una terra & de una se-
 mente nascatur: tamen multum differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias. Nam & ipsa digitorum cō-
 iunctio: quasi molli osculo se cōplexans: & fœderans maritum pingit & coniugem. Sexaginta uero ad uiduas:
 eo q̄ in angustia & tribulatione sunt positæ. Vnde & superiori digito deprimuntur: quātoq; maior est difficul-
 tas ex parte quondam uoluptatis illecebris abstinere: tanto maius est præmium. Porro centesimus numerus di-
 ligenter quæso lector attende: de sinistra transfertur ad dexteram: & iisdem quidem digitis: sed non eadem ma-
 nu: quibus in laua nuptæ significantur & uiduæ: circulum faciens: exprimit uirginitatis coronam. Hæc de ipa-
 tientia magis q̄ iuxta ordinem disputationis dixerim. Cum enim adhuc de portu egrediar: & rudentibus uela
 sustollam: in medium me quæstionum pelagus subitus loquendi æstus arripuit. Vnde prohibebo cursum: &
 paulisper sinus contraham: nec indulgebo mucroni: iam nunc pro uirginitate ferire cupienti. Balista quanto
 plus retrahitur: tanto fortius mittitur: non est damnum dilatio: ubi certior sit ex dilatione uictoria. Proponam
 breuiter aduersarii sententias: & de tenebrosis libris eius quasi de foueis serpentes proiciam: neq; sinam uene-
 nosum caput spiris maculosi corporis protegi. Pateat quod noxium est: ut possit conteri cum patuerit.

Cap. II.

Dicit uirgines uiduas & maritatas: quæ semel in Christo lotæ sunt: si non discrepent cæteris operibus e-
 iusdem esse meriti: nititur approbare eos qui plena fide in baptisate renati sunt: a diabolo non posse
 subuerti. Tertium proponit abstinentiam ciborum: & cum gratiarum actione perceptionem eorum:
 nullam esse distantiam. Quartum quod extremum est omnium: qui suum baptisima seruauerint: unam in re-
 gno cælor: habere remunerationē. Hæc sunt sibila serpentis antiqui: his consiliis draco de paradiso hominem
 expulit. Nam his etiam saturitatē ieiuniis preferendo: repromisit eos imortales futuros quasi nunq̄ possent cor-
 ruere & dum diuinitatē æqualē deo pollicet: expulit eos de paradiso: ut qui nudi & expediti & absq; nulla ma-
 cula uirgines domini consortio fruebatur: deiecti in uallē lachrymar: tunicis cōsutis & pelliciis uestirent. Sed
 ne lectorē diutius morer: sequar uestigia partitionis expositæ: & aduersus singulas propositiones eius: scriptu-
 rarū uel maxime nitar testimoniis: ne querulus garriat se eloquentia magis q̄ ueritate supatū. Quod si exple-
 uero: & illum utriusq; testamenti nube oppressero: assumā exēpla sæcularis quoq; litteraturæ: ad quā & ipse p-
 uocat: doceboq; etiā inter philosophos & egregios in republica uiros: uirtutes uoluptatibus. i. Pithagorā & Pla-
 tonē & Aristidē: & Aristippo & Epicuro & Alcibiadi ab oibus solere preferri. Vos quæso utriusq; sexus uirgi-
 nes et cōninentes mariti quoq; et bigami: ut conatus meos orationibus adiuuetis. cunctoꝝ in cōmune Iouinia-
 nus hostis est. Nā qui æqualia oīum asserit merita: tā uirginitati facit iniuriā: dum eam nuptiis cōparat: q̄ nup-
 tiis: sic eas licitas asserens: ut secūda et tertia matrimonia: sed in eo bigamis et trigamis aduersarius est: tibi ponēs
 scortatores quōdā libidinosisimos post pœnitentiā: ubi duplicata et triplicata matrimonia: nisi q; in eo bigami
 et trigami dolere nō debent: quia idē scortator & pœnitēs: in regno cælor: etiā uirginibus adequat. Proponā
 igit manifestioribus uerbis & habētibus aliquā cōsequentiā argumēta eius & exēpla de nuptiis: eodēq; ordie
 oia quæ ab eo dicta sunt: digerā. Nec molestū lectori sit: si nausē eius & uomitū legere cōpellatur: libētius an-
 tidotū Christi bibet: cū diaboli uenena precesserint. Audite patiēter uirgines: audite quæso uoluptuosissimū cō-
 cionatorē: imo quasi Sirenar: cantus & fabulas clausa aure tranlite: uestras ferte paulisp iniurias: putate uos cū
 domino crucifixas: phariseorum audite blaffemias.

Cap. III.

Prima inquit dei sententia est: ppter quod dimittet homo patrē et matrē suā: et adhærebit uxori suæ
 et erūt duo i carne una: ac ne forte diceremus hoc scriptū i ueteri testō: asseri a domino quoq; id ipsū
 in euāgelio cōfirmari: quod deus cōiunxit homo nō separet: statiq; subnectit: Crescite et multiplica-
 mini et replete terrā: et p ordinē replicat Enos: Seth: Cainan: Malalehel: Iareth: Enoch: Matusalē: Lamech: Noe
 oēs habuisse uxores et ex dei sentētia filios pcreasse: quasi generatiōis ordo et historia cōditionis hūanæ sine cō-
 iugibus et liberis potuerit enarrari. Iste inquit est Enoch qui ambulauit cū deo: et raptus in cælū est. Iste Noe q
 cū essent utiq; multi uirgines propter ætatē solus cū filiis et uxoribus naufrago orbe saluatus est. Rursus post
 diluuiū: quasi altero pncipio generis hūani uiros: & uos: para iūgunt: & ex integro generatiōis istaurat be-
 nedictio: Crescite & multiplicamini & replete terrā. Insup etiā comedendarum carniū licentia relaxatur. Et
 omne quod mouetur uobis erit in escā sicut olera herbarum: dedi uobis uniuersa: currit ad Abrahā Isaac & Ia-
 cob: ex qbus prior trigamus: secundus monogamus: tertius quatuor uxorū est: Lia: Rachel: Balā: zelphā: &
 asserit Abrahā ob fidei meritum benedictionē in generatione filii accepisse. Sarā in typum ecclesiæ: cui defece-
 rant muliebria: maledictionem sterilitatis partus benedictione mutasse: q; Rebecca ierit quasi prophetes inter
 rogare dominū: & audierit ab eo: duæ gentes & duo populi in utero tuo sunt: q; Jacob in uxore seruerit: & existi-
 mante Rachel uiri esse dare liberos: ac dicente da mihi liberos si non moriar: Responderit: nūquid pro deo ego
 sum: qui in te conclusit. In tantum inquit sciebat fructus nuptiarum esse domini: nō mariti. Quod Ioseph uir
 sanctus atq; castissimus & omnes patriarchæ uxores habuerit: quibus per Moysen æqualiter benedicat deus.
 Iudā quoq; proponit & Thamar: & occisū Onan pstringit a domino: quia fratri inuidens semē nuptiar: dedi-
 ta opera pdebat. Moysē pponit & Mariæ leprā: quæ fratri pro uxore detrahēs: ilico dei ultione pcussa est. Lau-
 dat Sāpson: & uxoriū Nazareū miris effert preconis. Delborā quoq; replicat & Barach: q; absq; uirginitatis
 bonis Sifarā & Iabi & currus ferreos debellarint. Iabel uxore Haber Cynei deducit in mediū: et palo armatam
 predicat manū. Inter Leptæ patrē et filiā uirginē quæ imolata sit domio: dicit nullā fuisse distātiā: qn potius fi-
 de patris prefert ei: quæ cæca sit lugēs. Venit ad Samuel alterū nazareū domini: qui ab infantia nuuius in ta-

Vomus Ioseph Tomerariū
appellat Iung Ambrosius

ex 10 12

1177

plano fuit
habuit p

bernaculo est domini: & uestitus ephod bad: quod interpretatur uestibus lineis: dicitq; eos filios procreasse: nec
sacerdotale pudicitiam uxoris imminutam esse complexu. Booz cū sua Ruth i area collocat: & Iesse ac David
inde producit. Ipsumq; David ducentis praputius: etiā cū uitæ periculo: regis filia quæ sisse concubitus. Quid
dicam de Salomone: quem ponens in cathologo maritorum imaginem asserit saluatoris & de illo uult esse scri
ptum: Deus iudicium tuum regi da: & iusticiam tuam filio regis. Et dabitur ei de auro arabia: & adorabūt pro
co semper: ac repente transcendit ad Heliam: & Heliseum: & narrat quasi grande mysterium: q; requieuerit spi
ritus Helia: in Heliseo: & cur hæc dixerit tacet: nisi forte Heliam quoq; & Heliseum habuisse uxores arbitrat.
Transit ad Ezechiam. Et cum in eius laudibus immoretur: miror cur oblitus sit dicere: amodo filios faciam. Io
siam uirum sanctissimum: sub quo in templo deuteronomii liber repertus est. Ab holda uxore Sellum instru
ctum refert. Daniel quoq; & tres pueros inter maritos ponit: & ad euangelium repente transcendens zachariā
& Helisabeth: Petrum ponit & soctum eius: ceterosq; apostolos. Et consequenter infert dicens: si autem uolue
rint assumere uanam defensionem: & obtendere q; rudis mundus eguerit incremento: audiant Paulum loquē
tem: adolescentiores uiduas uolo nubere: & honorabiles nuptia: et cubile immaculatum: et mulier alligata est
uiro: quamdiu uiuit. Si autem mortuus fuerit: nubat cui uult tantum in domino. Et adam non est seductus: mu
lier autem seducta: facta est in præuaricationem: salua autem fiet per filiorum generationem: si permanserint
in fide et dilectione et sanctificatione cū sobrietate. Certe cesset hic illud apostolicū: et qui habet uxores: sic sint
quasi non habeant: nisi forte dicatis propterea eas nubere: quia iam conuersa sunt retro post sathanam: quasi
ex uirginibus nulla cadat: & non sit earum maior ruina. Ex quo manifestū est uos Manichæorū dogma sectari
prohibentiū nubere et uesci cibis: quos deus creauit ad utendū cauteri: ^{concordia} ^{inter} ^{se} ^{habentiū} ^{conscientiā}. Et post mul
ta quæ nunc ociosū est reuoluere: excutit se quasi in locū rethoricū: & facit apostrophā ad uirginē dicens: nō ti
bi facio uirgo iniuriā: elegisti pudicitia propter præsentē necessitatē placuit tibi ut sis sancta corpore & spiritu:
non superbas: eiusdē ecclesie membrū es: cuius & nuptiæ sunt. Cap. III.

Nimius fortasse fuerim in expositione propositionū eius: et legenti fastidium fecerim: sed utile ratus sū
cuncta molimina eius: quasi instructam aciem contra me proponere: & totum hostilem exercitū cū
suis turmis ac ducibus congregare: ne post primam uictoriam: alia mihi deinceps prælia nascerent.
Igitur non dimicabo contra singulos: nec paucorum ero passim congregatione contentus: toto certandum est
agmine: & incomposito hostium cunei: ac latrocinii more pugnantibus: instructa ac ordinata acie repellendi. Ap
ponam in prima fronte apostolum Paulum: & fortissimum ducem suis telis: id est suis armabo sententiis: scisci
tantibus enim super hac quæstione Corinthiis: plenissime respondit doctor gentium & magister ecclesie: quic
quid statuerit hic: Christi in illo loquentis legem putemus. Simulq; ne lectoris tacita cogitatio: cū caperimus
singula quæ propolita sunt diluere: semper ad apostolum se referuet: & studio ualidissimarum quæstionū prio
ra negligens: ad extrema festinet. Inter cætera Corinthii per litteras quæsierant: utrum post fidem christi celi
bes esse deberent: & continentia causa quas habebant uxores dimitterent? An si uirgines credidissent inirent
matrimonia? Et cum ex duobus ethnicis unus credidisset in christum: utrum nam credens relinqueret nō cre
dentem? Et si essent ducendæ uxores: christianas tantum accipi iuberet: an & ethnicas? Videamus igitur quid
ad hæc Paulus responderit: de his autem quæ scripsistis mihi: bonū est homini mulierē nō tangere: propter for
nicationes autē unusquisq; uxore suā habeat: et unaquaq; uirum suum habeat: uxori uir debitum reddat: simi
liter et uxor uiro: uxor proprii corporis non habet potestatem: sed uir: similiter et uir corporis sui non habet pote
statem: sed mulier: nolite fraudare inuicē: nisi forte ex consensu ad tēpus uacetis orationi: et itē ad ipsum reuer
timini: ne tentet uos sathanas propter incontinentiam uestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam: nō iuxta
imperium: uolo enim omnes homines esse ut meipsum: sed unusquisq; proprium donum habet ex deo: alius q
dem fiscalius autem sic: dico autem inuuptis & uiduis bonum est eis si sic permanserint ut ego. Si autem se non
continent: nubant: melius est enim nubere q; uri. Reuertamur ad caput testimonii. bonū est inquit homini mu
lierem non tangere: malum est ergo tangere: nihil enim bono contrarium est: nisi malum. Si autem malum est
& ignoscitur: ideo conceditur: ne malo quid deterius fiat quale eni ilico bonū est: quod cōditione deterioris cō
cedit? Nunq; eni subiecisset: unusquisq; uxore suā habeat: nisi premisset ppter fornicationē autē. Tolle forni
cationes & nō dicit unusq; uxore suā habeat: uelut siqs diffiniat: bonū est triticeo pane uesci: & edere purissi
mā simiā. Tamē ne qs cōpulsus fame comedat sterces bubulū: cōcedo ei: ut uescat hordeo. Nūquid iccirco fru
mentū non habebit puritatē suā: si fimo hordeū preferat. Bonū est illud naturaliter: quod cōparationē non ha
bet mali: quod prelatione alterius nō obūbrat. Simulq; aiaduertēda est apostoli prudentia: Nō dixit bonū est
uxore nō habere: sed bonū est mulierē non tangere: quasi & in tactu periculū sit: quasi qui illā tetigerit: non eua
dat: quæ uirorū preciosas animas capit: quæ facit adolescentiū euolare corda. Alligabit quis in sinu ignē: & nō
cōburetur? Aut ambulabit super carbones ignis & non ardebit? Quomodo igitur qui ignē tetigerit: statim adu
ritur? Ita uiri tactus & femina sentit naturā suam: & diuersitatem sexus intelligit. Narrant & gentiliū fabula
Mitrā & Erichthoniū uel in lapide uel in terra: de solo æstu libidinis esse generatos. Vnde & noster Ioseph:
quia tangere nolebat illā ægyptiam & fugit ex manibus eius: & quasi ad morsum rabidissimæ canis: ne pauli
sper uirus serperet: pallium quod tetigerat: abiicit. Propter fornicationē autem unusquisq; uxorem suā habeat
& unaquaq; uirum suum habeat: non dixit unusquisq; propter fornicationē uxore suā ducat: alioquin hac ex
cusatione libidini frena laxasset: ne quotienscunq; uxor morit: totiens ducēda sit alia: ne fornicemur: sed unus
quisq; uxorem suam habeat: si eam iquit habeat sua utatur: quam habebat anteq; crederet: quam bonum erat
non tan.

Iosias scripsit

ephodab

Sicut pmo
ex iudicis
p

Qui sunt
magis uerbi

Quodammodo
habent ad
uocem dno

ut

in uerbo

in uerbo

Similia et san
tibus uerbo
et fidelis seruit dno

Salomonis uerbo

Boni

Mulier non tangatur

non tangere: & post fidem Christi sororem tantū nosse: nō coniugē nisi fornicatio tactum eius excusabile face-
ret uxor proprii corporis non habet potestatem: sed uir. similiter & uir sui corporis nō habet potestatem: sed uxor
Omnis hæc questio de his est: qui in matrimonio sunt: an eis liceat uxores dimittere quod & dñs in euangelio
prohibuit. Vnde & apostolus ait: bonum est mulierem non tangere. Sed quia qui semel duxit uxorem: nisi ex con-
sensu non ualet se abstinere: nec dare repudiū non peccat: reddat cōiugi debitū. quia sponte se alligauit: ut red-
dere cogatur: Nolite fraudare inuicē: nisi forte ex consensu ad tempus: ut uacatis oratiōi. Oro te quale illud
bonū est: quod orare prohibet? Quod corpus Christi accipi non permittit? Quādiu impleo mariti officiū
non impleo cōtinentis. Iubet idē apostolus in alio loco: ut semper oremus: si semper orandū est: nunq̄ ergo cō-
iugio seruiendū: quoniā quotienscūq; uxori debitū reddo: orare non possū. Petrus apostolus experimētū ha-
bens coniugaliū uinculorū: uide quomō informet ecclesiā: quid doceat christianos. similiter uiri cohabitantes
iuxta scientiā: quasi infirmiori uasculo muliebri tribuentes honorē & sicut cohæredes multiplicis gratiæ: ut nō
impediatur orationes uestræ. Ecce eodem sensu quia eodem & spiritu impediri dicit orationes officio coniu-
gali. Quod autem ait similiter: iccirco ad imitationē prouocauit uiros: quia iam supra uxoribus preceperat di-
cens: ut uideant uiri in timore castā uestrā conuersationē: quæ sit non exterius cōpositio criminum: & distinctio
auri: & incultu uestis ornatus: sed absconditus cordis homo: in corruptione mitis & silentis spiritus: hoc est corā
deo placens. Cernis quale coniugiū inter uiros uxoresq; præcipiat? Cohabitantes iuxta scientiā ut nouerint qd
uelit: quid desideret deus: & tribuant honorē uasculo muliebri si abstinemus nos a coitu: honorē tribuimus u-
xoribus si nō abstinemus: perspicuū est honorē contrariā esse contumeliā. Ad uxores quoq; ut uideant inquit
uiri castam conuersationē uestrā: & ornatū in abscondito cordis homine in incorruptione mitis & silentis spiri-
tus. O uere digna uox apostoli & petra Christi. Maritis uxoribusq; dat legem: dānato carnis ornatu: castitatem
prædicat & ornatū interioris hominis in incorruptione: mitis & silentis spiritus: quodāmodo hoc dicens: quo-
niā exterior uester homo corruptus est: & beatitudinē incorruptionis quæ proprium uirginū est habere de-
sistis: imitami in incorruptionē spiritus saltē per seram pœnitentiā: & quod corpore non potestis mente presta-
te. Has enim Christus diuitias & hos uestræ coniunctionis quærit ornatus. Verū ne quis putet ex eo quod se-
quitur ut uacatis orationi: & iterū reuerti eos ad id ipsū apostolū uelle: & non propter maiore ruinā hoc conce-
dere statim infert ne tentet uos sathanas propter incontinentiā uestrā. Pulchra nimirū indulgentia & iterū q̄
ad id ipsū reuerti concedit quod erubescit suo uocare nomine: q̄ tentationi præfert sathanæ: q̄ causam habet i-
continentiā: laboramus quasi obscurū differere: cū exposuerit se ipse qui scripsit: hoc autē inquit dico iuxta in-
dulgentiā: non iuxta imperiū: & mussitamus adhuc nuptias non uocare indulgentiā: sed præceptū: quasi nō
eodem modo & secunda & tertia matrimonia concedantur: quasi non & fornicatoribus per pœnitentiā fores
aperiantur ecclesiæ. Quodq; his maius incestis. Nā illū uiolatorē nouerā: quem in prima ad Corinthios epi-
stola tradiderat sathanæ in interitum carnis: ut spiritus saluus fieret: in secunda contrahit: & ne abūdantiori tri-
stitia obforbeatur frater laborat. Aliud est uelle quid apostolum: aliud ignoscere. In uoluntate promeretur: in
uenia abutimur. Vis scire quid uelit apostolus? Iunge quod sequitur. Volo autē omnes homines esse ut meip-
sum. Beatus qui Pauli similis erit. Felix qui audit apostolum præcipientē: non ignoscentem. Hoc inquit uolo
hoc desidero: ut imitatores mei sitis: sicut & ego Christi. Ille uirgo de uirgine: de incorrupta incorruptus. Nos
quia homines sumus: & natiuitatem Saluatoris non possumus imitari: imitemur saltē cōuersationem. Illud
diuinitatis est & beatitudinis: hoc humanæ conditionis est & laboris. Volo omnes homines similes mei esse: ut
dum mei similes sunt: similes fiant & Christi: cuius ego similis sum. Qui enim in christum credit: debet sicut il-
le ambulauit & ipse ambulare. Sed unusquisq; proprium donū habet ex deo: alius quidem sic alius autem sic.
Quid inquit uelim: perspicuum est. Sed quoniā in Ecclesia diuersa sunt dona: concedo & nuptias: ne uidear
damnare naturam. Simulq; considera q̄ aliud donum uirginitatis sit: aliud nuptiarum. Si enim eadem esset
merces nuptiarum & uirginum: nunq̄ dixisset post præceptum continentiæ: sed unusquisq; proprium habet
donum ex deo alius quidem sic alius autem sic. Vbi proprietates singulorum est: ibi aliter diuersitas. Cōce-
do & nuptias esse dei donum: sed iter donum & donum magna diuersitas est. Deniq; & apostolus de eodē: post
incestum pœnitentiæ e contrario inquit: donate ei & consolamini: & sicut aliquid donastis: et ego. Ac ne putare-
mus donum hominis contemnendum: addidit: nam & ego quid donauī propter uos coram christo. Sed quid
donauī: diuersa sunt dona christi. Vnde et ioseph in typo eius uariam habet tunicam. Et in psalmo. xliiii. legi-
mus. Astitit regina a dextris tuis: in uestitu deaurato circumdata uarietate. Et petrus apostolus: sicut cohæredes
ait multiplicis gratiæ dei. Quod significantius græce dicitur Ποικιλῶς id est uarie. Sequitur dico autem in
nuptiis & uiduis: bonum est eis si sic permanserint ut ego. Si autem non se continent: nubant. Melius enim est
nubere q̄ uri. Postquam nuptis concesserat usum coniugii: et ostenderat ipse quid uellet: quidue concederet:
transit ad innuptas et uiduas: et sui proponit exemplum: et felices uocat: si sic permanserint. Si autem non se
continent: nubant. Id ipsum quod supra: propter fornicationes autem et ne tentet uos sathanas propter incon-
tinentiā uestram: redditq; causam cur dixerit: si se non continent: nubant. Melius est enim nubere q̄ uri:
id est melius nubere: quia peius est uri. Tolle ardorem libidinis: et non dicet melius est nubere. Melius enim
semper ad comparisonem deterioris respicit: non ad simplicitatem incomparabilis per se boni: uelut si di-
ceret: melius est enim unum oculum habere quam nullum. Melius est enim uno inniti pede et alte-
ram corporis partem baculo sustentare: q̄ fractis cruribus repere: Quid ais apostolæ: Non tibi cre-
do dicenti: et si imperitus sermone: non tamen scientia. Quomodo illud de humilitate descendit: qui

*Honori carnis commel**quod**de uirgine**Melius*

non sum dignus uocari apostolus: & mihi minimo omnium apostolorum & tanquam abortiuo: sic & hoc humilitatis dictum puto. nosti sermonum proprietates. Quam obrem & de Epimenide & de Menandro: & de Arato quae da sumis testimonia ubi de continentia loqueris & uirginitate: Bonum est ais homini mulierem non tangere: & bonum est eis: si sic permanerint ut ego: & puto hoc bonum eis esse: propter instantem necessitatem: & quia bonum est homini sic esse ubi ad nuptias uenit: non dicit bonum est nubere: quia non potes iungere quam uiris: sed dicit melius est nubere quam uiri. Si per se nuptiae sunt bonae: noli illas incedio comparare: sed dic simpliciter bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas eius rei quam magnitudo alterius mali: cogit esse malum inferius. Ego autem non leuius malum: sed simplex per se bonum uolo. Cap. V.

Hucusque primum capitulum edisertum est: ueniamus ad sequentia. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio non ego sed dominus: uxorem a uiro non discedere. Quod si discesserit: manere in nupta: aut uiro suo reconciliari: & uir uxorem suam non dimittat. Nam ceteris ego dico non dominus. Siquis frater uxorem habet infidelis: & haec consentit habitare cum illo: non dimittat illam & cetera usque ad eum locum ubi ait: unusquisque sicut uocauit eum deus: ita ambulet. Et sicut in omnibus ecclesiis doceo. hic locus ad praesentem controuersiam non pertinet. Docet enim iuxta sententiam domini uxorem excepta causa fornicationis non repudiandam: & repudiatam a uiro: marito alteri non nubere. aut certe uiro suo reconciliari debere. His autem quos in matrimonio deprehendisset fides: hoc est si unus credidisset de duobus: praecipit ne credens repudiet non credentem: Causis quoque expositis quod candidatus fidei sit infidelis: si nolit a credente discedere. Econtratio iubet: si infidelis repudiet fidelem propter fidem Christi: discedere debere credentem: nec coniugem praeferat Christo cui etiam anima postponenda est. At nunc pluraque continentem apostoli iussionem: iunguntur gentilibus: & templum Christi idolis praestituunt. nec intelligunt se corporis eius partem esse: cuius & coaeternae sunt. Ignoscit apostolus infidelium coniunctioni: quae habentes maritos: in Christum postea crediderunt: non iis quae cum christianae essent nupserunt gentilibus: ad quas alibi loquitur: nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate: aut quae societas luci ad tenebras: Quae autem conuentio Christi ad Belial: aut quae pars fidei cum infideli: Qui autem consensus templo dei cum idolis. Vos enim estis templum dei uiui: licet enim in me scituras scientiam plurimas matronas: licet eadem impudentia qua dominum contempserunt: in pulicem & oium christianorum minimum debacchaturas: tamen dicam quod sentio: loquar quod me apostolus docuit: non illas iustitiae esse: sed iniquitatis non lucis: sed tenebrarum non Christi: sed Belial: non templum dei uiuentis: sed fana & idola mortuorum. Vis apertius discere: quod christianae omnino non liceat ethnico nubere: audi eundem apostolum: Mulier inquit alligata est: quanto tempore uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius: liberata est: cui uult nubat: tantum in domino. i. christiano: qui secundas tertiasque nuptias concedit in domino: primas cum ethnico prohibet. Vnde Abraham adiuurat seruum suum in femore suo: hoc est in christo: qui de eius semine erat nasciturus: ut filio suo Isaac alienigenam non adducat uxorem. Et Esdras offensam dei huiusmodi uxoris repudiatione coepescit. Et Malachias propheta prauaricatus est inquit Iudas: & abominationem fecit in Israel & in Hierusalem. Polluit enim sanctum domini: & dilexit & habuit filiam dei alieni disperdat dominus uirum: qui fecerit hoc magistrum & discipulum: & de tabernaculis Iacob: & offerentem munera domino uirtutum. Haec iccirco dixi: ut qui nuptias uirginitati comparant: scient saltem tales nuptias dygamiae & trigamiae subiiciendas. Cap. VI.

Ad superiorē disputationē in qua docuerat fidelē ab infideli nō debere discedere: sed permanere in matrimonio: sicut eos iuenisset fides: & unūquēque uel celibem uel maritum ita durare ut esset Christi baptismate deprehensus: infert subito parabolas circuncisi & ethnici: serui & liberi: & sub metaphora earum de nuptiis disputat & in nuptiis circuncisus aliquis uocatus est: nō adducat praeputium. In praeputio uocatus est: nō circuncidatus. Circuncisio nihil est: & praeputium nihil est sed obseruatio mandatorum dei est. Vnusquisque in qua uocatione uocatus est: in ea permaneat. Seruus uocatus es: non sit tibi cura sed & si potes liber fieri: magis utere. Qui enim in domino uocatus est seruus: libertus est domini. Similiter & qui liber uocatus est: seruus est Christi: precio empti estis: nolite fieri serui hominum. Vnusquisque ergo in quo uocatus est frater: in eo permaneat apud deum. Ac primum quia non nullos hanc intelligentiam reprehensuros arbitror: interrogare libet quae sit consequentia ut de maritis & uxoribus disputans repente transiret ad comparisonem Iudaei & ethnici: serui & liberi. Et rursus hac disputatione finita rediret ad uirgines dicens: de uirginibus autem preceptum domini non habeo. Quid sibi uult inter coniugia & uirginitatem iudaei & ethnici: serui liberi que collatio. Secundo quomodo possit intelligi: circuncisus aliquis uocatus est: non adducat praeputium. Nunquid qui semel amputatum habet praeputium: potest si uelit rursus illud adducere. Denique quo sensu exponendum sit: qui enim in domino uocatus est seruus: libertus est domini. Similiter qui liber uocatus est: seruus est Christi. Quarto quomodo ille qui precepit seruis obedire dominis carnalibus: nunc dicat: nolite fieri serui hominum. Ad extremum quid pertineat ad seruitutem uel circuncisionem: unusquisque uocatus est frater: in eo permaneat apud deum: nam & contrarium est superiori sententiae. Si enim illud audiimus: nolite fieri serui hominum: qua ratione possumus in ea permanere uocatione qua uocati sumus: cum multi crediderint habentes carnales dominos: quibus nunc seruire prohibent. Porro ad circuncisionem quid facit permanere in ea uocatione in qua uocati sumus: cum in alio loco idem apostolus clamitet: Ecce ego Paulus dico uobis: quonia si circuncidamini: Christus uobis nihil proderit. Restat igitur ut circuncisio & praeputium: seruus & liber: superiori sensui coaptentur: & de antecedentibus pedeant. Circuncisus aliquis uocatus est: nō adducat praeputium. Eo inquit tempore quo uocatus es: & credidisti in Christum: si circuncisus uocatus es ab uxore: & celibs eras: noli ducere uxorem: hoc est: noli adducere praeputium: nec circuncisionis & pudicitiae libertatem oneres sarcina

Tantum in domino nubere

circuncisus

runt esse quod nati sunt. Simulq; tractanda sententia. Qui se inquit castrauerunt propter regna caelorum: si castrati mercedē habent regni caelorum: ergo qui se non castrauerunt: locū nō possunt accipere castratorum. Qui potest inquit capere capiat. Grandis fidei est: gradusq; uirtutis: dei templū esse purissimū: totū se holocaustū offerre domino: & iuxta eundē apostolū esse sanctū & corpore & spiritu. Hi sunt eunuchi: qui se lignum aridū ob sterilitatē putātes: audiunt p̄ Esaiā q; pro filiis & filiabus locū habeant in caelis paratū: Hōrū typus est Abdemelech eunuchus in Hieremia & spado ille reginae Candaces in actibus apostolorum: qui ob robur fidei uiri nomen obtinuit. Ad hos & Clāmens successor apostoli Petri: cuius Paulus apostolus meminit scribit epistolas. omnēq; sermonē suū de uirginitatis puritate contexuit: & deinceps multi apostolici & martyres & illustres: tam ī sāctitate q̄ in eloquentia uiri: quos ex propriis scriptis nosse per facile est. Existimo enim inquit hoc opus bonū esse propter instantem necessitatē. Quā est illa necessitas: quā spreto uinculo conjugali: uirginitatis appetit libertatē. Ve pregnantibus & nutrientibus in illo die: Nō hic scorta: non hic lupanaria cōdēnātur: de quorū dānatione nulla dubitatio est: sed uteri tumescētes: & infantū uagitus: & fructus atq; opera nuptiarū. quoniā bonū est hōi sic esse. Si bonū ē hōi sic esse: malū ergo hōi sic nō esse. Alligatus es uxori: noli quærere solutionē: Solutus es ab uxore: noli quærere uxore: Habet unusquisq; nostrū terminos suos: redde mihi meū: & tuū tene. Si alligatus es uxori: ne illi des repudiū. Si solutus sū ab uxore: nō quærā uxore. Vt ego nō soluo conjugia: si semel ligata sunt: ita tu nō liges quod solutum est. Simulq; significantia cōsideranda uerborū est. Qui uxore habet: & debitor dicitur: & esse in praputio: & seruus uxoris: & q; malorū seruorū est alligatus. Qui autē sine uxore est: primū nullius debitor: deinde circuncisus: tertio liber: ad extremum solutus. Curramus per reliqua. neq; enim nos patitur magnitudo uoluminis diutius in singulis imorari. Si autē acceperis uxore: nō peccasti: Aliud est non peccare: aliud benefacere. Et si nupserit uirgo nō peccauit. Non illa uirgo quā semet dei cultui dedicauit. Hāc enim si qua nupserit habebit dānationē: quia primā fidē irritā fecit. Si autē hoc de uiduis dictū obiecerit: quāto magis de uirginibus preualebit. Cū etiā his nō liceat: quibus aliquādo licuit. Virgines enim quā post cōsecrationē nupserint non tam adulteræ sunt q̄ incestæ. Ac ne uideretur in eo quod dixerat: & si nupserit uirgo: non peccauit. rursus cælibes ad nuptias prouocare: statim se refrēnauit: & aliud inferendo infirmauit quod concesserat dicens. Tribulationē tamen carnis habebunt huiusmodi. Qui sunt isti: qui tribulationem carnis habebunt: quibus supra indulserat. Si acceperis uxore: non peccasti: & si nupserit uirgo: non peccauit: tribulationē carnis habebunt huiusmodi. Nos ignari rerū: putabamus nuptias saltem carnis habere lætitiā. Si autē nubentibus etiā in carne tribulatio est: in qua sola uidebantur habere delicias: quid erit reliquū propter quod nubāt: cū ī spiritu & ī aīa: & in ipsa carne tribulatio sit. Ego autē uobis parco: Sic ait obtendo carnis tribulationē: quasi nō maiora sint: propter quā nubere non debeatis. Igitur hoc dico fratres: tempus breue est. reliquū est: ut qui habēt uxores sic sint tanq̄ non habētes. Nequaquā iā de uirginibus disputo: quos nulla ambiguitas est esse fœlices. Ad maritos uenio: tempus breue est: dominus prope est: etiā si noningentis uiueremus annis: ut antiqui hōies: tamen breue putandum esset qd̄ haberet aliquando finē: & esse cessaret. Nunc uero cū breuis sit: non tam lætitiā q̄ tribulatio nuptiarū: quid accepimus uxores quas cogemur cito amittere: Et qui flent inquit & gaudent: & emunt: & utuntur hoc mundo: sic sint quasi nō fleant: gaudeāt: emāt: utātur hoc mundo. præterit enī figura huius mundi. Si mundus trāsit: quo uniuersa claudunt: imo figura & conuersatio huius mundi: quasi nubes præterit: iter cætera mundi opera nuptiæ præteribunt: neq; enī erūt post resurrectionē cōiugia. Si autē mors finis est nuptiarū: cur necessitatē nō in uoluntatē uertimus: Et q; inuitis extorquēdum est: cur nō spe præmiorū offerimus deo? Qui sine uxore est: sollicitus est quæ domini sunt: quomō placeat deo. Qui autē cum uxore est: sollicitus est quæ sunt mundi: quomō placeat uxori: & diuisus est. Intueamur curarum uirginis: maritiq; distantias. Virgo domino: maritus uxori placere desiderat: & ut uxori placeat: sollicitus est de his quæ sunt mundi: quæ cum mundo utiq; trāsitura sunt: & diuisus est ī multas: scilicet sollicitudinū partes: miseriarūq; distractus. Nō est huius loci nuptiarū angustias describere: & quasi in cōmunibus locis rhetorico exultare sermone: plenius super hac re cōtra Heluidiū & in eo libro quem ad Eustochium scripsi: arbitror absolutū. Certe & tertullianus cum adhuc esset adolescens: lusit in ista materia: Et preceptor meus Gregorius Nazanzenus uirginitatē & nuptias disserēs græcis uersibus explicauit: nunc illud breuiter admoneo in latinis codicibus hunc locū ita legi. Diuisa est uirgo & mulier. quod quicquid habeat suum sensum: & a me quoq; pro qualitate loci sic edisertum sit: tamen nō est apostolicæ ueritatis. Si quidem apostolus ita scripsit: ut supra transtulimus. Sollicitus est: quæ sunt mundi: quomodo placeat uxori: & diuisus est: & hac sententia definita: transgreditur ad uirgines & continentes: & ait: mulier inuupta & uirgo cogitat quæ sunt domini: ut sit sancta & corpore & spiritu. Non omnis innupta & uirgo est: quæ autem uirgo: utiq; & innupta est. Quāq; ob elegantiam dictiōis: potuerit id ipsum altero uerbo repetere: mulier innupta & uirgo: uel certe definire uoluisse quid esset innupta id est uirgo: ne & meretrices putemus innuptas: nulli certo matrimonio copulatas. Quid ergo cogitat innupta & uirgo: Quæ domini sunt: ut sit sancta & corpore & spiritu: & si nihil aliud esset: ut nulla merces uirginem amplior sequeretur: sufficeret ei hæc sola prelatio cogitare quæ domini sunt. Statimq; docet quæ sit ipsa cogitatio: ut sit sancta & corpore & spiritu: non his similis quæ corpus integrum est: & anima corrupta. Sed illa uirginitas hostia christi est: cuius nec mentē cogitatio: nec carnem libido maculauit. Econtrario quæ nupta est cogitat quæ mundi sūt: quomodo placeat uiro. Sicut qui uxorem habet: sollicitus est quæ sunt mundi: quomodo placeat uxori: sic nupta res mundi cogitat quomodo placeat uiro. Nos autem non sumus de hoc mundo: qui in maligno positus est. cuius figura præterit. de quo dicitur ad apostolos. Si essetis de hoc mundo: amaret utiq; mundus quod suum erat. Ac ne forsitan

putaretur

Tribulatio carnis

Tempus breue

Mundus transit

Tertullianus

putaretur onus grauisimū castitatis nolentibus iponere statim iungit causas suadendi & ait. Hoc aut ad utili-
 tatem uestrā dico: non ut laqueum uo bis iniiciam: sed ut ad id quod hōcstū est: & intēte facit seruire deo: absq;
 ulla distractiōe uos abhorter. Proprietatē grācā latinus sermo non explicat: qbus enī uerbis quis possit dicere
 προς του μωυ αυ των συμπερον λεγα ουχι να βροχον υμινε πιβαλω αλλα προς το ευσηχυον και ευ
 παρεδρον το κριω α περιπιασγος. Vnde & i latinis codicibus ob translationis difficultatem: hic penitus
 non inuenitur. Vtatur igitur eo quod uertimus. Non imponit nobis apostolus laqueum: nec cogit esse quod
 nolimus: sed suadet quod honestum est & decoꝝ: & intente facit seruire domino: & semper esse sollicitum: &
 expectare paratam domini uoluntatem: ut cum quid imperauerit quasi strennus & armatus miles: statim im-
 plet quod pꝛæceptum est: & hoc faciat sine ulla distentatione: quæ data est secundum Ecclesiastē hoibus hu-
 ius mundi: ut distēdantur in ea: Siquis aut cōsiderat uirginē suā id est carnē lasciuire & ebulire in libidinē: nec
 refrenare se pot: duplexq; ei incumbit necessitas: aut accipiendę cōiugis: aut spernendę: quod uult faciat: nō pec-
 cat: si nubat: faciat inquit quod uult: nō quod debet. Non peccat si ducit uxore: nō tamen benefacit: si duxerit:
 nā qui statuit in corde suo firmus: nō habēs necessitatē: potest autē habens suā uoluntatis: & hoc iudicat in
 corde suo seruire uirginitatem suā: benefacit. Igitur & qui matrimonio iungit uirginem suam: benefacit: & qui
 non iungit: melius facit. Signanter & proprie supra dixerat: qui ducit uxorem: non peccat: hic qui seruat uirgi-
 nem suam bene facit: Aliud est aut non peccare: aliud est benefacere: declina inquit a malo: & fac bonum. Illud
 declinemus: hoc sequamur. In altero initium: in altero perfectio est. Verum ne in eo quod dixit: & qui matri-
 monio iungit uirginem suam bene facit: existimet aliquis obseruationem nostram non stare: protinus hoc ip-
 sum bonum extenuat: & obumbrat cōparatione melioris: & dicit: & qui non iungit: melius facit: nisi illaturus
 esset: melius facit: nunq̄ premisisset benefacit. Vbi aut bonum & melius est: ibi boni & melioris non unū est pre-
 mium. Et ubi nō unū premiū: ibi utiq; dona diuersa. Tantū est igit̄ inter nuptias & uirginitatē: quantum inter
 nō peccare & benefacere. imo ut leuius dicam quantum inter bonum & melius. Cap. VIII.

Inita disputatione coniugioꝝ & uirginitatis: inter utrūq; cauto moderamine pꝛæceptoꝝ: ut nec ad sini-
 stram nec ad dexteram diuerteret: sed uia regia graderetur: & illud implet: ne sis iustus multū: rur-
 sum monogamiam digamię comparat: & quomodo nuptias subdiderat uirginitati: ita digamiā nu-
 ptias subiicit. & ait Mulier alligata est quanto tempore uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius: libera est: cui
 uult nubat: tantum in domino: beator autem erit: si sic permanserit: secundum consiliū meum: puto autem
 q̄ & ego spiritum dei habeam: concedit secundas nuptias: sed uolentibus: sed his quæ se continere non possunt:
 ne luxuriatā in Christo nubere uelint: habentes dānationem q̄ primā fidem irritam fecerint: & hoc concedit:
 quia multæ abierunt retro post sathanam. Cæterum beatiore inquit erunt: si sic permanserint: continuoq; sub-
 iungit apostolicā auctoritatē: secundū meū consiliū. Porro ne auctoritas apostoli quasi hois leuioris uideret:
 addidit: puto aut q̄ & ego spiritum dei habeā: ubi ad continentia prouocat: ibi nō hois sed spiritus dei consiliū
 est: Vbi autem nubendi concedit ueniam: spiritum dei nō nominat: sed prudentiæ librat cōsiliū: ita singulis
 relaxans: ut unusquisq; ferre potest: iuxta hunc sensum oia illa sunt accipienda: Nam quæ sub uiro est mulier:
 uiuente uiro alligata est legi: si aut mortuus fuerit uir: soluta est a lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adul-
 tera: si fuerit cū altero uiro: si aut mortuus fuerit uir eius: soluta est a lege: ut non sit adultera si fuerit cū alio ui-
 ro. Et illud ad Timotheum. Volo ergo iuniores uiduas nubere: filios procreare: matres familias esse: nullam oc-
 casionem dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quædā conuersæ sunt retro post sathanā: & reliqua his si-
 milia: Quomodo enim uirginibus ob fornicationis periculū concedit nuptias & excusabile facit: quod per se
 nō appetitur: ita ob eandē fornicationē uitandam concedit uiduis secunda matrimonia. Melius est enim licet
 alterę & tertium unū uirū nosse: q̄ plurimos. id est tolerabilius est uni hoī prostitutā esse q̄ multis. Siquidē & il-
 la in euangelio samaritana sextum sc̄maritū habere dicens: arguitur a domino: q̄ nō sit uir eius. Vbi enim nu-
 merus maritoꝝ est: ibi uir qui proprie unus est: esse desistit. una costa a principio in unam uxorem uersa est: &
 erunt inquit duo in carne una: non tres neq; quatuor: alioquin iam non duo: sed plures. Primus Lamech san-
 guinarius & homicida unam carnem in duas diuisit uxores. fratricidium & digamiā eadem cataclysmi dele-
 uit pœna: de altero septies: de altero septuagēties septies uindicatum est: Quantum distat in numero: tantum &
 in crimine: Quam sancta sit monogamia hinc ostenditur: q̄ digamus in clerum eligi non potest: & ideo apo-
 stolus ad Timotheum: uidua inquit eligatur non minus. xl. annoꝝ: quæ fuerit unius uiri uxor. Hoc omne pꝛæ-
 ceptum de his est uiduis: quæ ecclesiæ pascuntur elemosynis. Et iccirco ætas pꝛæscribitur: ut illæ tantum accipi-
 ant pauper; cibos: quæ iam laborare non possunt. Simulq; considera: q̄ quæ duos habuit uiros: etiam si anus
 & decrepita est: & egen: ecclesiæ stipes non meretur accipere. Si autem panis illi tollitur elemosyne: quanto
 magis ille panis qui de cælo descendit: quē qui indigne comederit: reus erit inuolati corporis & sāguinis chri-
 sti. Quāq̄ hæc testimonia quæ supra posui: quibus uiduis concedit: ut si uelint: denuo nubāt: quidā inter-
 pretantur: super his uiduis: quas amissis maritis sic inuenit fides Christi. Nec enim consequens esset: ut aposto-
 lus post baptisma uiro mortuo: iubeat alteri nubere: cum habentibus quoq; uxores pꝛæceperit: ut sint sic quasi
 non habentes: & ob hanc causam non esse uxorum numerum definitum: quia post baptisma Christi: etiam si
 tertia & quarta uxor fuerit: quasi prima reputetur. Alioquin si post baptisma primo mortuo accipitur secun-
 dus: quare non secundo & tertio & quarto & quinto mortuo: accipiat sextus: & reliqui: Potest enim accide-
 re ut infelicitate quadam uel iudicio dei succidentis nuptias repetitas: adolescentula plures accipiat uiros: &
 anus primo marito in extrema senectute uidetur. Primus Adam monogamus: secundus agamus. Qui digi-
 c ii .xxii.

Via regia

Lamech homicida

Digamus in clerum eligi non pot

Lx

Ter. ras

miam probant: adhibeant tertium Adam digamum: quem consequatur. Verum fac ut concesserit Paulus secundam matrimoniam eadem lege & tertia concedit & quarta: & quotienscunq; uir moritur: multa compellitur apostolus uelle: quae non uult. Circumcidit Timotheum: rasit in se caluitium: nudipedalia exercuit: comam nutriuit: & totondit in cenchris. Et certe castigauerat Galathas. Petrumq; reprehendit: quod se propter obseruationes Iudaicas a gentibus separaret. Quomodo igitur in ceteris ecclesiae disciplinis iudaeis iudaeus: ethnicis ethnicus: & omnibus omnia factus est: ut oes lucrifaceret: sic & digamiam concessit incontinentibus: nec nuptiarum numerum praefixit: ut dum uiderent sibi mulieres ita post mortem mariti secundum concedi: ut tertius quartusq; conceditur: erubescant alteri accipere: ne trigamis & quadrigamis comparentur: ubi enim unus exceditur: nihil refert secundus an tertius sit: quia definit esse monogamus. Omnia licent: sed non omnia expediunt: non dano digamos: imo nec trigamos: & si dici potest octogamos: plus aliquid inferam: etiam scortatorum recipio poenitentem. Quicquid aequaliter licet: aequaliter pensandum est.

Cap. ix.

Sed quoniam ad uetus nos retrahit testamentum: & incipiens ab Adae ad zachariam & Helisabeth peruenit: ac deinde opponit Petrum & ceteros apostolos: nos quoque debemus currere per eadem uestigia questionum: & docere castitatem semper operi nuptiarum fuisse prelatam. Ac de Adam quidem & Eua illud dicendum quod in paradiso ante offensam uirgines fuerint: post peccatum & extra paradysum statim nuptiae. Deinde quod hoc ipsum interpretetur apostolus: propter hoc relinquit homo patrem & matrem suam: & adhaerebit uxori suae: & erunt duo in carne una. Statimq; subiungit sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Christus in carne uirgo: in spiritu monogamus: unam enim habet ecclesiam: de qua idem apostolus: uiri inquit diligite uxores uas: sicut & christus ecclesiam. Si christus sancte & caste: si absque ulla macula ecclesiam diligit: uiri quoque in castitate uxores suas diligant: & sciat unusquisque uas suum possidere in sanctificatione & honore: non in passione desiderii: sicut & gentes quae nec sciunt deum: neque enim uocauit nos deus in immunditia: sed in sanctificatione: exuentes nos ueterem hominem cum operibus suis: induentes nouum qui renouatur in cognitione secundum imaginem creatoris sui ubi non est masculus & femina. Graecus & iudaeus circumcisio & preputium: Barbarus & Scythae: seruus & liber: sed & omnia in omnibus christus: imago creatoris non habet copulam nuptiarum: ubi diuersitas sexus aufertur: & ueteri homine exuimur: & induimur nouo: ibi in christum renascimur uirgines: qui natus ex uirgine: & renatus per uirginitatem est. Quod autem ait: Crescite & multiplicamini: & replete terram: necesse fuit prius plantare siluam & crescere: ut esset quod postea posset excidi. Simulque consideranda uis uerbi: replete terram. Nuptiae terram replent: uirginitas paradysum. Sed & hoc intuendum duxerat iuxta Hebraicam ueritatem: quod cum scriptura in primo & tertio & quarto & quinto & sexto die expletis operibus singulorum dixerit: & uidit deus quia bonum est: in secundo die hoc omnino subtraxit nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum: quia ab unione diuidat: & praefigurat foedera nuptiarum: unde & in archa Noe omnia animalia quaecumque bina ingrediuntur: immunda sunt impar numerus est mundus. Quamquam in duplici numero ostendatur & aliud sacramentum quod ne in bestiis quidem & immundis auibus digamia comprobata sit: bina enim & bina ingrediuntur immunda: & septena quae munda sunt: ut haberet Noe post diluuium: quod de impari numero statim deo posset offerre. Si autem transferret Enoch: & seruaret in diluuium Noe: non reor iccirco translatum Enoch: quod uxorem non habuerit: sed quod prius iuocauerit deum & crediderit in Saluatorem: de quo Paulus apostolus in epistola ad Hebraeos plenissime docet. Porro Noe quasi secunda radix humano generi seruabat: utique cum uxore & filiis debuit reseruari. Quamquam hoc in mysterium scripturae sit archa illa: iuxta apostolum Petrum typus ecclesiae fuit: in qua octo aetate saluae factae sunt. Quamquam uero ingreditur in ea Noe: tamen ipse qui filii eius ab uxoribus separantur. Quamquam uero egreditur in terram: iunguntur paria: & quod in archa id est in ecclesia fuerit separatim: in mundi conuersatione sociatur. Simulque si archa plures habuit mansiones & nidulos: & bicamerata: & tricamerata: & diuersas bestias: & pro qualitate animalium habitationes quoque maiores uel minores: aestimo quod diuersitas illa mansionum praefigurauerit ecclesiae ueritatem.

Cap. x.

Quod autem nobis obiicit in secunda dei benedictione comedendae carni licentiam datam: quae in prima coelestis non fuerat: sciat quomodo repudium iuxta eloquium Saluatoris ab initio non dabatur: sed propter duriciam cordis nostrorum: pro Moyse humano generi concessum est: sic & esum carni usque ad diluuium ignotum fuisse. Post diluuium uero quasi in heremo murmuranti populo coturnices: ita de tribus nostris neruis & uirulentias carnis ingestas docet apostolus scribens ad ephesios: deum proposuisse in adimpletione temporis recapitulare omnia: & ad principium trahere in Christum iesum quae sunt super caelos & super terram. Unde & ipse Saluator in apocalypsi Ioannis. Ego sum inquit alpha & omega initium & finis. Ab exordio conditionis humanae: nec carnibus uescibamur: nec dabamus repudium: nec preputia nobis eripiebantur in signum: hoc cursu usque ad diluuium peruenimus. Post diluuium autem condatione legis: quam implere nullus potuit: carnes ingestae sunt ad uescendum: & repudii concessa duricia & cultellus circumcisionis appositus: quasi dei manus plus in nobis creauerit quam necesse est. Postquam autem Christus uenit in fine temporum: & omega reuolauit & alpha: & extremitatem retraxit ad principium: nec repudium nobis dare permittitur: nec circumcidimur: nec comedimus carnes dicente apostolo: Bonum est uinum non bibere: & carne non comedere: & uinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est.

Cap. xi.

Quid loquar de Abraham ut ipse asserit trigamo: qui signum fidei in circumcisione suscepit: Si imitatur uxorem illius numerum: imitemur & circumsione: neque enim in parte sectandus & in parte repudiandus est. Porro Isaac unius Rebeccae uir Christi praefigurat ecclesiam: quae digamiae sugillat lasciuiam. Si autem duas bigas uxoribus & concubinarum habuit Iacob & non uult aduersarius acquiescere: lipientem Liam deformem atque foetolam: Synagoga typum pretulisse. Rachel uero pulchram & diu sterilem: ecclesiam

Indignitas festinatio...

uariatam

intra

uermis uulga...

Abraham...

Abraham...

ad

ecclesia significasse mysterium: sciat eo tempore hoc fecisse Jacob: quando erat inter Assyrios & in mesopotamia Laban durissimo domino seruebat. Quando autem sanctam terram ingredi uoluit: & in monte galaad extruxit aceruum testimonii: in quo nihil inter sarcinas eius mesopotamiae possessor inuenerat: iurans se nunquam ad locum in quo seruerat reuersurum: & ad torrētē laborum cum angelo luctatus: claudicare cepit: & πλά τὸν ἔντρον eius emarcuit: statimque Israel sortitus est nomen: & illa quondam dilecta coniunx pro qua quondam seruebat iuxta Bethleem: in qua erat uirginitatis preco dominus nasciturus: filio doloris occiditur: & consortia mesopotamiae euangelica in ciuitate moriuntur. Miror autem cur Iudam & Thamar nobis proposuerit in exemplum nisi forte & meretricibus delectatur: aut occisum Onā quod fratri semē inuiderit: quasi nos qualicumque semis fluxu absque liberorum opere comprobemus. Perspicuum est de Moyse quod periclitatus esset in diuersorio: nisi Sephora quae interpretatur uis: filium circumcidisset: & preputium nuptiarum cultro euangelico defecasset. Iste nepes Moyse est: qui cum uidisset uisionem magnam: & angelum siue dominum loquentem in rubo: ne quaquam ualuit ad eum accedere: nisi soluisset corrigiam calciamenti sui: & abiecisset uincula nuptiarum. Nec mirum hoc de amico & propheta legifero dei: cum ois populus accessurus ad montem Syna: & dei auditurus eloquium: tribus diebus sacrificari iussus sit: & se ab uxoribus abstinere: Quod quidem scimus: licet preposteram faciam historiae ordinem confundere: etiam ad Dauid fugientem ab Abimelech sacerdote dictum. Si mundi sunt pueri ab uxoribus: & ille respondit ab heri & nudius tertius. Panes enim propositionis quasi corpus Christi de uxoribus cubilibus consurgentes edere non poterant. Et nobis in transitu est contemplandum quod dixit. Si mundi sunt pueri ab uxoribus. uide licet quod ad munditias corporis christi ois coitus imundus sit. In lege quoque precipitur: ut pontifex nisi uirginem non ducat uxorem: ne uiduam accipiat. Si eadem uirginis uiduaeque conditio est: quare altera recipitur: altera reprobatur: Et sacerdotalis uidua in domo iubetur sedere patris sui: nec secundum nosse matrimonium. Si soror uirgo moritur sacerdotis: quomodo ipsa ad patris exequias: ita pater ad eam iubetur accedere: Si uero nupta sit: quae si aliena continentur. Qui uxorem duxerit: & qui plantauerit uineam uelut propagines filiorum: prohibetur ad bella procedere. Non enim potest domini seruire militiae seruus uxoris: & despeculis mulierum ieiunantium quasi de purissimis corporibus uirginum: luter in tabernaculo funditur: & intrinsecus in sanctuario tam cherubin qui propiciatorum & archa testamenti & mensa propositionis & candelabrum & thuribulum ex auro mundissimum sunt. Neque enim in sancta sanctorum inferri poterat argentum.

Cap. xii.

Quid moror in Moyse: cum mihi propositum sit cursim celeriterque dictanti singula breuiter perstrigere: & intelligentiae quaedam lineas ducere: Transcendam ad Iesum Naue: qui ante dictus est Auses: siue ut rectius habetur in Hebraeo Osee id est Saluator: Ipse enim secundum epistolam Iudae saluauit: & eduxit populum Israel de aegypto: & in terram repromissionis induxit. Hic Iesus statim ut uenit ad Iordanem: aquae nuptiarum quae semper in lege fluxerant: arefactae sunt & steterunt: & siccis pedibus ac nudis populus ois transiit: & uenit in galgala: ibique secundo est circumcisus. Quod si iuxta litteram accipimus penitus stare non potest. Si enim duplex haberemus preputium: uel abscissa pellicula iterum nasceretur: recte secunda circumcisio haberet locum. Nunc autem hic significatur: quod Iesus cultello euangelii populum qui per desertum uenerat circumcidit: & circumcidit cultello petrino: ut quod in Moyse filio ante prefigurabatur in paucis: id sub Iesu duce impleretur in cunctis. Sed & ipsa preputia in unum cumulum coaceruata: & sepulta: & terra obruta: & ablatum obprobrium aegypti: & nomen loci Galgala quod interpretatur reuelatio: ostendunt dum in preputio ambulauerit populus per desertum: oculos eius fuisse caecatos: uideamus & consequentia. Post euangelii circumcisionem: & consecrationem. xii. lapidum in loco reuelationis statim pascha celebratur. Immolatur eis agnus: & sancte terre uescuntur alimentis. Egreditur Iesus: occurrit ei princeps militiae gladium tenens: id est uel pro circumciso populo pugnare se motrans. uel defecans glutinum nuptiarum. Similiterque ut Moyse preceptum fuerat: & huic dicitur: solue corrigiam calciamenti tui: locus enim in quo stas: terra sancta est. Quia sic erat domini armatus exercitus in tubis sacerdotalibus quasi ad euangelicam predicationem sub typo Iericho mundus subuertitur. Et ut infinita praeterea (neque enim nunc propositum est mihi oia ueris instrumenti aperire mysteria) quinque reges qui in terra repromissionis ante regnabant: resistebantque euangelico exercitu Iesu pugnante superantur: hoc puto intellectui esse perspicuum: quod antequam dominus populum suum educeret de aegypto: & circumcideret eum uisus: odoratus: gustus: auditus: tactusque regnauerint: & his quasi principibus fuerint uniuersa subiecta. Quos Iesus ad speluncam corporis confugientes: & ad tenebrosam locum: id est ipsum ingredienti corpus interfecit: ut per id occiderentur: per quod ante regnabant. Verum iam tempus est ut castitatis Iesu uexillum leuemus. Moyse scribitur habuisse uxorem. Moyse autem & dominus noster & apostolus interpretantur in legem: habent Moysem & prophetas: & ab Adae usque ad Moysem regnauit peccatum: etiam super eos qui non peccauerunt: in similitudinem preuaricationis Adae: nullique dubium est: in utroque testimonio Moyse legem significare: sicut ergo legimus quod Moyse: id est lex habuerit uxorem: ostende mihi Iesum Naue uel uxorem habuisse uel filios: & si potueris monstrare: uictum me esse fatebor. Et certe pulcherrimum terrae iudaeae in partitione accepit locum: moriturque non in uicenario numero: qui semper in scripturis infaustus est: in quo seruiuit Iacob & ueditus est Ioseph: & quem diligit Esau: accipiens in eo quaedam munera. Sed in decimo: de cuius laude crebro diximus: sepeliturque in Thānat sareth: id est in perfectissimo principatu: siue in numero opperimenti noui: ut uirginum significaret greges Saluatoris auxilio coopertos in monte Ephraym: hoc est in monte frugifero: ab aq̄lone montis Gaas qui interpretatur comotio. Mons enim Syon latera aq̄lonis: ciuitas regis magni: quae opposita est sepe iudiciae: & per singulas tetationes dicit: mei uero pene moti sunt pedes: Cuique in sepultura Iesu: liber quod ex nomine eius appellatur: expletus sit: rursum in ludicum uolumine: quasi uis

Styxus lapides in uicario: quos appellauit quoniam 10/10 per deus iura uoluit et eam fecit.

In genesi ca xxviii.

In homine ordo Luter

Iosimane de uicario est qui per iura per Moyse

Galgala

Uicariis instrumentis mysteria

Moyse a lex

Moyse omni uicariis 120 annos Uicariis uicariis instrumentis et deus uis laudatur

Ephraym Gaas

Magna semper pueritia sunt opposita

Luter

uens resurgensq; describit: & sub ^{beati commentarij} $\epsilon\nu\alpha\kappa\epsilon\phi\omicron\lambda\alpha\iota\ \delta\omicron\sigma\epsilon\iota$ opera illius predicat. Et legitur: misit Iesus populū: & abierunt filii israel: unusquisque in hereditate sua: ut possideret terram. Et seruiuit populus domino cunctis diebus Iesu &c. Statimq; subiugit: & mortuus est Iesus Naue seruus domini ceterum decem annos. Porro Moyses uidit tantum terram repromissionis: & intrare non potuit: & mortuus est in terra Moab. & sepeliuit eum domus in ualle terrae Moab contra domum Phegor. & non cognouit uir sepulchrum eius usque in diem hanc. Comparemus utriusque sepulturam. Moyses in terra Moab moritur: Iesus in terra Iudaea. Ille sepelitur in ualle contra domum Phegor: quod interpretatur ignominia: proprie quippe Phegor in lingua hebraea priapus appellatur. hic in monte Ephraym ab aqlone motis Gaas. Et est in uerbis simplicibus semper diuinae scripturae sensus angustior. Quia apud iudaeos gloria erat & in partibus & parturitionis: & maledicta sterilis: quae non habebat seminem in israel: & beatus cuius erat seminem in Syon: & domestici in hierusalem: & in benedictione maxima ponebatur: Vxor tua sicut uitis abundans: in lateribus domus tuae. Filii tui sicut nouella oliuae in circuitu mensae tuae: Idcirco sepulchrum eius positum in ualle describitur contra domum idoli: quod proprie libi domini consecrat: Nos autem qui militamus sub Iesu duce usque ad presentem diem ignoramus ubi Moyses sit sepultus. Cognouimus enim Phegor & omnem ignominiam eius: sciens quod qui in carne sunt: deo placere non possunt. Et domus ante diluuium quoque dixerat: Non permanebit spiritus meus in homine: quia caro est. Quia uero & Moyses moriens plangitur. nuptiae enim finiuntur in morte: uirginitas post mortem incipit coronari. Cap. xiii.

Sampson quoque perducitur in medium: nec decaluatum quoddam domini Nazareum a muliere considerat: quod licet typum teneat Saluatoris: quod meretricem ex gentibus adamarit ecclesiam: & multo plures hostium moriens qui uiuus occiderit: tamen conjugalis pudicitiae exempla non prebet. Et certe iste est secundum prophetiam Iacob: qui cum concitus equi pernicitate ferret: a serpente percussus retrorsum cecidit: Delboram autem & Barah & uxorem Heber Cynet cur enumerauerit prorsus non intelligo: cum aliud sit bellorum principis & historiae ordinem texere: aliud figuram aliquam significare conjugii: quae in istis omnino non comparatur. Porro quod praefert septem patris fidei lachrymis uirginis filiae pro nobis facit. Et nos enim non tam uirgines saeculi quam eas qui propter Christum sunt uirgines predicamus: & a plerisque hebraeorum reprehenditur pro uoti temerarij: quia dixerit. Si tradens tradideris filios Ammon in manibus meis: quicumque exierit de domo mea in occursum mihi: cum reuerti ceperero in pace a filiis Ammon erit domino: & offeram illud holocaustum. Si canis inquit si alinus occurrisset: quid faceret? Ex quo uolunt dei dispensatione esse factum: ut qui in prospectu uouerit errorem uotum: filiae morte sentiret. Si autem Samuel nutritus in tabernaculo duxit uxorem: quid hoc ad preiudicium uirginitatis? Quasi non hodie quoque plurimi sacerdotes habeant matrimonia: & apostolus episcopum describat unius uxoris uirginitatis: habentem filios cum omni castitate. Simulque notandum quod Samuel leuita non sacerdos nec pontifex fuerit. Unde & faciebat illi mater sua ephothad: super humerale uidelicet lineum: quod habitus proprie leuitarum: & minoris est ordinis. Unde & in psalmis non nominatur inter sacerdotes sed inter eos qui iuocant nomen domini. Moyses inquit & Aaron in sacerdotibus eius: & Samuel inter eos qui iuocant nomen eius. Leui enim genuit Caath: Caath genuit Aminadab: Aminadab genuit Chore: Chore genuit Asir: Asir genuit Helcana: Helcana genuit Sub: Sub genuit Tou: Tou genuit Helm: Helm genuit Ieroam: Ieroam genuit Helchana: Helchana genuit Samuel. Nullique dubium est sacerdotes de Aarone & Eleazar & Phinees stirpe generatos. Qui cum & ipsi habuerint uxores: recte nobis opponerentur: si errore Encratitarum ducti contederemus matrimonia reprobanda: & non esset nisi pontifex secundum ordinem Melchisedech sine patre sine matre ^{ex yveca} $\epsilon\upsilon\epsilon\kappa\alpha\omicron\lambda\omicron\gamma\epsilon\ \tau\omicron\sigma$ id est sine nuptiis. Et reuera magnos fructus ex liberis Samuel capit: ut quia ipse placuit deo: tales genuerit qui domino displicerent. Quod si Booz & Ruth nobis obiicit ad comprobandam digamiam: sciat in euangelio ob typum ecclesiae etiam Raab meretricem in ordine maiorum domini enumeratam. Porro quod David ducem preputis emisit iactat uxorem: nouerit illum & alias habuisse quam plurimas: & Michol filiam Saul: quam pater alteri tradiderat: postea recepisse: & iam senem Sunamitis puellae calefactum esse complexibus. Nec hoc dico quod de sanctis uiris quod detrahere audeam: sed quod aliud sit in lege uersari: aliud in euangelio. Ille occidit Vriam ethiolum: moechus extitit in Bersabe. Et quia erat uir sanguinarius: non ut plerique existimant propter bella: sed propter homicidium templum domini aedificare prohibetur. Nos autem si unum de minimis scandalizauerimus: & si fratri dixerimus racha: & non recte uiderimus: expedit ut mola asinaria ligetur circa collum nostrum: & rei erimus gehennae: & adulterium nobis in solo aspectu reputabitur. Transit ad Salomonem: per quem se cecinit ipsa sapientia: & cum uxoriuicem dicat: atque in illius laudibus immoretur: miror cur non iungat & illud de Cantico canticorum. Sexaginta sunt reginae: & octoginta concubinae: & adolescentulae quarum non est numerus: Et illud de regnum tertio: quod septingentas habuerit uxores: & trecentas concubinas: & alias innumerabiles. Haec nepe sunt: quae auerterunt cor eius a domino: & tamen antequam plures haberet uxores: & carnis uitium laboretur: in principio regni & adolescentiae extruxit domino templum unusquisque enim non de futuris: sed de presentibus iudicatur. Quod si Salomonis exempla ei placent: iam non digamus erit: & trigamus: sed nisi septingentas habuerit uxores: & trecentas concubinas: typum eius & meritum implere non poterit. Obsecro te lector: & id ipsum saepe commoneo: ut scias me quae loquor necessitate dicere: nec detrahere his qui in lege precesserint: sed seruasse eos temporibus & conditionibus suis: & illam domini implere sententiam: Crescite & multiplicamini: & replete terram: & quod his maius est: futuroque typos prebuisse. Nobis autem quibus dicitur: tempus in collecto est: superest ut qui habent uxores sic sint quasi non habeant: aliud preceperit: & uirginitatem a Salvatore uirgine dedicari. Heliam & Heliasem quod stulte in catalogo posuerit maritorum: me tacente manifestum est. Si enim Ioannes Baptista uenit in spiritu & uirtute Heliae: & Ioannes uirgo est: utique non solum in spiritu eius uenit: sed etiam in corporis castitate. Porro illud quod de Ezechia commemorari potest: quod hoc ille solus a stoliditate non uiderit: quod post uitam

Iesus Naue uxor

Moyses sepulchrum ignora

bu

Phegor

augustinus

Septem patres temerarij uoti

inproposito

Ephothad leuitarum est habitus

Raab meretricem in ordine maiorum domini commemorat

In Salomone se ostendit sapientia

Me tacente manifestum est

post uitā recuperatā: & .xxv. annos spatia p̄telata dixerit: amodo filios faciā: sciat in hebræis uoluminibus nō haberi: sed legi pro hoc: pater filiis notā faciet ueritatē tuā. Nec mirē si Olda uxor Sellom prophetissa cōsulat ab Iosia rege Iudæ: iā captiuitate uicina: & ira domini stillante sup̄ Hierusalē: cum hæc norma sit scripturæ. ut deficientibus uiris s̄ctis: mulieres i uiros laudent obprobria: superfluum autē est de Daniele dicere: cū hebræi usq; hodie autumēt illū: & tres pueros fuisse eunuchos: ex illa dei sentētia quā Esaias loquitur ad Ezechia: & de filiis tuis qui nascētur ex te tollēt: & faciēt eunuchos in domo Regis: Rursusq; i Daniele legimus: & dixit rex Aphanez principi eunuchos: ut introduceret de filiis captiuitatis israel: & de semine regio: & de tyrannos: pueris in q̄bus nō esset macula: pulchros facie: & itelligentes sapientiā. Et argumētant: si de semine regio electi sūt Daniel & tres pueri: de semine autē regio eunuchos fore scriptura predixit: hos esse qui eunuchi facti sūt. Si uero & illud opposuerit: qd̄ i Ezechiel dicit: Noe & Daniel & Iob: i terra peccatrice filios & filias liberare nō posse. Respōdēdum est q; iuxta hyp̄thesin dictū sit. Nec enim eo tēpore Noe & Iob erant: quos multis ante sæculis cognouimus. Et est sensus: si tales & tales uiri fuerint in terra peccatrice: filios suos & filias liberare nō poterunt: quia iusticia patris nō liberabit filiū: nec peccatū alterius alteri reputabitur: aia enim quæ peccauerit ipsa morietur. Sed & hoc dicēdum: Daniel iuxta historiā libri eius: cum Ioachim Rege captum eo tēpore: quo Ezechiel quoq; ductus ē i captiuitatē: quomō ergo potuit habere filios qui adhuc puer erat: & expleto triēnio i troductus est ad regis obsequiū. Ac ne quis putet Ezechiel iā uiri meminisse Danielis & pueri: Factum est inquit in anno sexto regis scilicet Ioachim: in mense sexto in quinta mensis: & ego sedebam in domo mea & senes Iuda sedebant corā me. Atq; i cadē die ad eū dicitur. Si fuerint Noe & Daniel & Iob. Erat igitur Daniel adhuc puer: & notus populo: uel propter iūterpretationem sōniog; regis: uel propter Susannæ liberationem: & occisione prebiterog;. Et p̄spicue cōprobat eo tempore: quo hæc dicebant de Noe: & Daniele & Iob: adhuc puer fuisse Danielē: nec potuisse h̄re filios & filias quos sua iusticia liberaret. Hucusq; de lege. Cap. xiiii.

de quo quædam Regi

Uenit ad euangelium: & proponit nobis zachariam & Helisabeth: Petrum & socrum eius: & cōsuetu uerba non intelligit: istos quoq; inter eos qui legi seruiuerunt: debuisse numerari. Neq; enim euangelium ante crucem Christi concedam: habuerunt quidam uxores sed quas eo tempore acceperant: quo euangelium nesciebant. Qui assumpti postea in apostolatū relinquunt officium coniugale. Nā cū Petrus ex persona apostolor; dicit ad dominū: Ecce nos relinq̄mus oia: Et secuti sumus te. Respondit ei dominus. Amen dico uobis quoniā nemo est qui dimiserit domū: aut parētes: aut fratres: aut uxore: aut filios propter regnū dei qui nō recipiat multo plura i sæculo isto: & in sæculo futuro uitā æternā. Si autē nobis illud opposuerit ad p̄bandum: q; oēs apostoli uxores habuerint: nunquid nō habemus potestātē mulieres uel uxores circumducendi: quæ uerba apud græcos utrūq; significat: sicut cæteri apostoli & cephas & fratres domini: Iungat & illud qd̄ in græcis codicibus est. Nūquid nō habemus potestātē sorores: mulieres: uel uxores circumducendi? Ex quo apparet eū de aliis s̄ctis dixisse mulieribus: quæ iuxta morē iudaicū magistris de sua substantia ministrabant: sicut legimus ipsi quoq; domino factitatū. Nam & ordo uerbor; hoc significat. Nūquid nō habemus potestātē manducandi & bibendi: aut sorores mulieres circumducendi? Vbi de comedēdo et bibendo ac de administratiōe sūt ptuum premitit: et de mulieribus sororibus sic inferē: perspicuū est nō uxores debere intelligi: sed eas ut diximus: quæ de sua substantia ministrabāt. Quod & in ueteri lege de Sunamite illa scribitur: quæ solita sit Heliseum recipere: & ponere ei mensā & panem: et cadelabrū &c. Aut certe si γυναικα uxores accipimus nō mulieres: id quod addit sorores: tollit uxores: et ostendit eas germanas in spiritu fuisse: nō coniuges. Quāq; ex p̄to apostolo Petro nō sit manifeste relatum de aliis apostolis: q; uxores habuerint: et cum de uno scriptum sit: ac de cæteris tacitum: intelligere debeamus sine uxoribus eos fuisse: de quibus nihil tale scriptura significat. Et tamen ille qui nobis obiecit zachariā & Helisabeth: uel Petrum et socrum eius: sciat de zacharia et Helisabeth Ioānē fuisse generatum: id est de nuptiis uirginem: de lege euangelium: de matrimonio castitatem: ut a propheta uirgine uirgo dominus et annunciaretur et baptizaretur. Possūmus autē de Petro dicere: q; habuerit socrum eo tempore: quo credidit: et uxorem iam non habuerit: q̄q; legatur in periodis: et uxor eius et filia. Sed nūc nobis de canone omne certamen est. Et quia ad apostolos prouocauit: q; principes disciplinæ nostræ et christiani dogmatis duces uirgines non fuerint: ut eos interi uirgines concedamus non fuisse. Neq; enim hoc preter Petrum probari potest: nouerit hos esse apostolos: de quibus Esaias uaticinatur: nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen: quasi sodoma essemus: et similes gomorræ fuissēmus. Qui ergo erant ex iudæis: uirginitatē quā in iudaismo amiserant in euangelio habere non poterant. Et tamen Ioānes unus ex discipulis qui minimus traditur fuisse inter apostolos: et quem fides Christi uirginem reppererat: uirgo permansit: et ideo plus amatur a domino et recumbit super pectus Iesu. ex quo Petrus qui uxorem habuerat: quod ipse interrogare non audeat: illum rogat ut interroget. Et post resurrectionem nunciante Maria Magdalene q; dominus resurrexisset: uterq; cucurrit ad sepulchrum: sed ille peruenit. Cūq; essent in nauī et piscarentur in lacu genesareth: Iesus stabat in littore: nec sciebant apostoli quem uiderent. Solus uirgo uirginem recognoscit: et dicit Petro dominus est. Rursum post auditam sententiā: q; ab alio cingendus esset Petrus: et ducendus quo nollet: & crucis fuisset illi passio prophetata: & ille diceret: domine quid iste? nolens deserere Ioannem cum quo semper fuerat copulatus: dicit ei dominus. Si uolo eum esse quid ad te? Vnde & sermo exiuit inter fratres illum discipulum nō moriturū. Ex quo ostenditur uirginitatem non mori: nec sordes nuptiarum abluere cruore martyrii: sed manere in christo: & dormitionem eius transitum esse non mortem. Si autem obnixē contenderit Ioannem uirginem nō fuisse: & nos amoris precipui causam uirginitatem diximus: exponat ille si uirgo non fuit: cur cæteris apo-

Verordin

de quo quædam Regi

generat et dicitur in scripturis que sunt de ordine cognationis ut patet in scripturis que sunt in libro

Legit tamen de philippo habere uxorem et filios p̄brogas

Apostoli principes et disciplina dogmatis christi sunt

in libro de uirginitate et de scripturis ad marce sedentes in p̄. in suo euangelio p̄brogas

stolis plus amatus sit: At si tu dicis super Petrum fundatur ecclesia: licet id ipsum in alio loco super omnes apo-
 stolos fiat: & cuncti claves regni caelorum accipiunt: & ex a quo super eos ecclesie fortitudo solidetur: tamen pro-
 pterea inter .xii. unus eligitur: ut capite constituto: scismatis tollatur occasio. Sed cur non Ioannes electus est uir-
 go: Aetate delatum est: quia Petrus senior erat: ne adhuc adolescens ac pene puer: progressae aetatis hominibus prefer-
 retur: & magister bonus qui occasionem iurgii debuerat auferre discipulis: & qui dixerat eis. Pacem meam do uo-
 bis: pacem relinquo uobis: & qui uoluerit inter uos maior esse: minimus omnium sit: in adolescentem quem dilexe-
 rat: causam prebere uideretur inuidiae: Ut autem sciamus Ioannem tunc fuisse puerum: manifestissime docent eccle-
 siastica historia: quae usque ad Traiani imperium uixerit: id est post passionem domini sexagesimo anno dormierit.
 Quod & nos in libro de illustribus uiris breuiter perstrinximus. Petrus apostolus est: & Ioannes apostolus ma-
 ritus & uirgo. Sed Petrus apostolus tantum: Ioannes & apostolus & euangelista & propheta. Apostolus: quia scri-
 psit ad ecclesias ut magister. Euangelista: quia librum euangelii condidit: quod excepto Mattheo alii ex .xii. apo-
 stolis non fecerunt. Propheta: uidit enim in pathmos insulam in qua fuerat a Domitiano principe ob domini mar-
 tyrium relegatus. Apocalypsim infinita futurorum mysteria continentem. Refert autem Tertullianus: quod a Nerone
 missus in feruentis olei dolium: purior & uirgior exiuerit: quam intrauerit. Sed & ipsum eius euangelium multum distat a
 ceteris. Mattheus quasi de homine incipit scribere: liber generationis Iesu Christi filii Dauid: filii Abrahamae: Lucas
 a sacerdotio zachariae. Marcus a prophetia Malachiae prophetae & Esaias. Primus habet faciem hominis: propter
 genealogiam. Secundus faciem uultus: propter sacerdotium. Tertius uocem leonis: propter uocem clamantis in de-
 serto: parate uiam domini: rectas facite semitas eius. Ioannes uero noster: quasi aquila ad superna uolat. & ad
 ipsum patrem peruenit dicens: In principio erat uerbum: & uerbum erat apud deum: & deus erat uerbum. Hoc erat in
 principio apud deum. Exposuit uirginitas: quod nuptiae scire non poterant. Et ut breui sermone multa compre-
 hendat: doceatque cuius priuilegii sit Ioannes: imo in Ioanne uirginitas: a domino uirgine mater uirgo: uirgini di-
 scipulo commendatur. Verum casto labore sudamus. Obicit nobis quippe aduersarius apostolicam sententiam: &
 ait. Adam primus formatus est: deinde Eua: & Adam non est seductus: mulier autem seducta: in preuaricatio-
 ne facta est. Salua autem fiet per filiorum generationem: si permanerint in fide & dilectione & sanctificatione cum so-
 brietate. Consideremus cur apostolus ad hanc sententiam: & unde peruenerit. Volo ergo uiros orare in omni
 loco: leuantes sanctas manus sine ira & cogitationibus. Consequenter itaque mulieribus dat precepta uitae: & ait.
 Similiter & mulieres in habitu ornato: cum uerecundia & castitate ornantes se: non in tortis crinibus: aut auro
 uel margaritis: siue ueste preciosa: sed secundum quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Mu-
 lier in silentio discat: cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto: neque dominari in uiro: sed sub-
 ditam esse in silentio: Et ne uideretur mulieris dura conditio: quae eam in mariti redigeret seruitutem: legis re-
 cordatur antiquae: & ad originale exemplum redit: quod Adam primus factus sit: denique mulier ex costa eius: & quod
 Adam diabolus seducere non potuerit: sed Eua: & quod post offensam dei: statim uiro subiecta est: & ad maritum il-
 lius facta conuersio. Quodque errorem ueterem illa quae semel coniugio copulata est: & redacta in conditionem
 Euae filiorum procreatione deleteret: ita tamen si ipsos filios erudiret in fide & dilectione Christi: & in sanctificatione
 & pudicitia. Non enim ut male habetur in latinis codicibus: sobrietas est legenda: sed castitas: id est σωφροσύνη.
 Vide igitur quomodo ex hoc quoque ipso testimonio supereris: & quod putabas esse pro nuptiis: pro uirginitate
 sentire cogaris. Nam si saluatur mulier in filiorum generatione: & liberorum numerus salus matrum est: cur ad-
 didit si permanserint filii in charitate: & sanctificatione cum castitate: Tunc ergo saluabitur mulier. si illos genuerit filios
 qui uirgines permansuri sunt: si quod ipsa perdidit acquirat in liberis: & danum radicis & carne flore compescet
 & pomis.

Cap. xv.

Supra in transitu ubi nobis aduersarius proposuerat Salomonem multinubum: & qui templum dei extru-
 xit: strictim responderam: ut per questionem reliquas currem. Nunc ne clamitet: & hunc & alios in lege
 patriarchas: & prophetas: & sanctos uiros a nobis esse temeratos: proponamus huiusmodi: qui mul-
 tas uxores & concubinas habuit de nuptiis uoluntate. Nemo enim melius scire potest: quid sit uxor uel mulier
 illo qui passus est. Loquitur ergo in prouerbis: mulier insipiens & audax: inops panis efficitur: Cuius panis?
 Nepe qui de caelo descendit. Statimque subiungit. Terrigenae apud eam pereunt: & in profundum infernum incur-
 runt. Qui sunt terrigenae: qui apud eam pereunt: Vtique illi qui sequuntur primum Adam: qui de terra est: & non se-
 cundum illum qui de caelo est: Et rursum in alio loco. Sicut in ligno uermis: ita perdit uirum suum uxor malefica. Si autem
 asserueris hoc de malis coniugibus dictum esse: & ego tibi breuiter respondebo. Quae enim mihi incubet necessi-
 tas uenire in dubium: utrum bona an mala futura sit: quam duxero. Melius est inquit habitare in terra deserta: quam cum
 uxore litigiosa: & iracunda: Quae rarum sit uxorem sine his uitis inueniri: nouit ille qui duxit uxorem: unde pul-
 chre Varius geminus sublimis orator. Qui non inquit litigat: celebs est: Melius est habitare in angulo tecti: quam
 cum uxore maledica in domo communi. Si domus communis est mariti & uxoris: erigit uxorem in superbia: & co-
 tumeliam uiro facit: quanto magis si ditior uxor fuerit: & in domo eius uir manserit: Incipit enim non uxor: sed do-
 mina esse: & uiro si offenderit migrandum est. Stillicidia efficiunt hominem in die hyemali de domo sua. Simi-
 liter & mulier maledica de propria domo assiduis quippe iurgiis & quotidiana garrulitate facit perfluere do-
 mum eius: & eicit eum de aedibus suis: id est de ecclesia. Vnde & supra ab eodem Salomone precipitur: fili ne
 superfluas. Et apostolus ad hebraeos. Propterea inquit debemus intendere amplius his quae dicuntur: ne for-
 te superfluamus. Illud uero quis taceat: quod sub enigmatibus scribitur: Sanguisugae tres filiae erant dilectione dile-
 ctas. sed

Iohannes adolescens

Comparo Iohannis et Petri

I. relegatus in pathmos a Domitiano

omnis interum

Salomon multinubus

Mulier

*Varius de quo Seneca
dicitur in fine*

*sub quo fide
dicitur fuisse
prima fide*

*Castitate
uoluntate
in inferno*

Terrigenae

garrulitate

Et x. sed

Etæ: sed istæ nō saturauerunt eam: & quartæ nō sufficit dicere: satis est: Infernus: & amor mulieris: & terra quæ nō satiatur aqua: & ignis nō dicit: satis est. Si sanguifuga diabolus est: diaboli filia sunt dilectione dilectæ: quæ satiari interfecto: & cruore nō possunt. Infernus: & amor mulieris: & terra ardens: & ignis exæstuat. Nō hic de meretrice: nō de adultera dicitur: sed amor mulieris generaliter accusat: qui semp̄ insatiabilis est: qui extinctus accenditur: & post copiā rursū inops est: animūq; uirilē effeminat: & excepta passiōe quā sustinet: aliud nō sinit cogitare. Simile quid & in sequenti parabola legimus: Per tria mouet terra: quartū aut nō pōt ferre. Si seruus reget: & stultus si saturet panibus: & odiosa uxor si habeat uirū bonū: & ancilla si eiiciat dominā suā. Ecce & hic inter malorū magnitudinē uxor ponit. Quod si responderis: sed uxor odiosa: dicā tibi quod & supra. Ac p̄ hoc periculū iminet: ferri graue est. Qui enī ducit uxore: in ambiguo ē: utrū odiosam an amabilem ducat. Amor illius inferno & amenti terræ & incendio comparatur.

*Amor interioris p̄fectibilis est
qui exterioris accendit*

Omni tempore est

Ueniamus ad ecclesiastē: de ipso quoq; testimonia pauca ponētes: oibus tēpus est: & tēpus omni rei sub caelo. Tempus pariedi: & tēpus moriendi: tēpus plantādi: tempus euellēdi quod plantatū est: peperimus in lege cū Moysē: moriamur in euangelio cū Christo. Plantauimus in nuptiis: euellamus per pudiciā quod plantatū est. Tēpus amplexandi: & tēpus longe fieri ab amplexu. Tēpus amandi: & tempus obediendi. Tempus belli: & tēpus pacis. Simulq; nos cōmonet: ne legē euangelio preferamus: ne puritatē uirginitatis putemus nuptiis æquandā: Meliora sunt dicens nouissima sermonis: q̄ initiū eius. Statimq; subiungit: ne dixeris quid factū est: quia dies priores meliores erant: q̄ hi. quia non sapiēter interrogasti de hoc. Et reddidit causā quare dies posteriores meliores sunt q̄ priores: quia bona inquit est sapiētia cū hæreditate. In lege enī sapiētiā carnis mors sequebatur occidens. In euāgelio sapiētiā spiritus hæreditas expectat aterna. Ecce hoc in ueni dixit Ecclesiastes hominē unum de mille inueni: & mulierē in his oibus nō inueni. Verūtamen repperi: q̄ fecit deus hoīem rectū: & ipsi quasiet ut cogitationes malas. Rectū hoīem inuenisse se dicit. Cōsidera uim uerbi. In hoīe & uir & fœmina continetur & mulierē inquit in his oibus nō inueni. Legamus principiū Genesios & inueniemus Adā: hoc est hoīem: tam uirū q̄ fœminā nuncupari. Cū ergo boni creati sumus & recti a deo ipsi uitio nro sumus ad peiora delapsi: & quod in paradiso rectū in nobis fuerat: egredientibus de paradiso dānatū est. Quod si obieceris anteq̄ peccarent: sexū uiri & fœmine fuisse diuisum: & absq; peccato eos potuisse conūgi: quid futurū fuerit incertū est. Neq; enim dei possumus scire iudicia: & ex nostro arbitrio illius sententiæ preiudicare. Hoc quod factum est: in propatulo est: q̄ qui in paradiso uirgines permanserūt: eieci de paradiso copulati sunt. Aut quid nocebat: si paradiso nuptias recipit: & nulla est inter maritum uirginēq; diuersitas: etiā in paradiso eos ante sociari: Eiiciuntur de paradiso & quod ibi non fecerunt: in terra faciunt: ut statim a principio conditionis humanæ uirginitatem paradiso: & terra nuptias dedicauerit. In omni tempore sint uestimenta tua candida. Candor uestium sempiternus uirginitatis est puritas: In matutino seminauimus semen nostrū: & ad uesperam non celsimus. Qui seruiuimus in lege nuptiis: uirginitati in euāgelio seruiamus. Cap. xvii.

In propatulo est

Candor uestium

Quæneo ad Canticum canticorū: & quod aduersarius totum putat esse pro nuptiis: uirginitatis cōtinere sacramenta monstrabo. Audiamus quid loquatur sponsa anteq̄ sponsus eius ad terras ueniat: pariat inferos: penetret: ac resurgat: similitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti: quo adulq; rex in accubitu suo est anteq̄ resurgeret dominus: & Euangelium coruscaret: non habebat aurum sponsa: sed similitudines auri. Argentum aut quod in nuptiis se habere pollicetur: habebat uarium atq; distinctū in uidiuis: continentibus: ac maritatis. Deinde sponsus respondet ad sponsam & eam docet: q̄ ueteris legis umbra transierit: & ueritas euangelii uenerit. Surge ueni proxima mea: spōsa mea: columba mea: quoniā ipse hyems transiit: pluuia abiit: abiit sibi. Hoc de ueteri testamento. Rursum de euangelio & uirginitate: Flores uisi sunt in terra: tempus sectionis aduenit. Nonne tibi uidetur id ipsum dicere: quod & apostolus: superest ut qui habent uxores: sic sint quasi non habeant: & manifestius de preconio castitatis: uox aut turturis audita est in terra nra: Turtur auis pudicissima: semper habitans in sublimibus: typus est Saluatoris. Legamus physiologos: et reperiemus turturis hanc esse naturam: ut si parem perdiderit: alteri non iungatur: et intelligamus digamiam etiam a multis aibus reprobari. Statimq; turtur dicit ad turturē: ficus protulit grossos suos: id est ueteris legis precepta ceciderunt: et de euangelio uites florentes odorem dederunt: unde et Apostolus. Christi bonus odor sumus. Surge ueni proxima mea: sponsa mea: et ueni tu colūba mea: in uelamēto petreæ iuxta promuralem: et ostende mihi faciem tuam: et auditam mihi fac uocem tuam: quoniā uox tua suauis: et facies tua speciosa: dū uultū tuum tegebas cum Moysē: et uelamentum esset in lege: nec faciem tuam uidebam: nec uocem dignabar audire dicens. Et si multiplicaueritis preces uestras: nec sic exaudiam uos. Nunc autem reuelata facie contemplare gloriam meam: et petreæ firmissimæ tegere promuralem. Quod audiens sponsa aperit sacramēta pudicitia: fratruelis meus mihi: & ego illi: qui pascitur iter lilia: hoc est inter uirginum candidissimos choros. Vis scire quale uerus Salomon & pacificus noster solum: quales habeat armigeros: Ecce ait lectus Salomonis. Ix. potentes in circuitu eius: de potentibus israel: omnes ferentes frameam & docti bello: uniuscuiusq; uiri gladius in femore ipsius. Qui in circuitu Salomonis sunt: gladium habet in femore sicut Aoth ille iudex α. μ. ρ. ο. Τεπο. Δ. ε. ρ. ι. ο. s. id est ambidexter: qui interfecit hostem pinguisimum: & totum carni deditum: omnes amputans uoluptates. Ibo inquit ad montem myrrha: ad eos scilicet qui mortificauerūt corpora sua: & ad collem libani: ad purissimos uirginum greges: & loquar sponsæ meæ. Tota speciosa es amica mea: & non est macula in te. Vnde et apostolus: ut exhibeat inquit sibi sanctam ecclesiam: non habentem maculam neq; rugam. Veni a libano sponsa: ueni a libano: uenies et pertransibis ab initio fidei a capite sanyr et hermon a cubilibus leonū a montibus leopardorū.

Turturis natura

Similitudo prima que uox

et ferens dicit filij filij

Libanus
Samsyr
Hermon

Cor hoppersi sermof deij

Malogranatum

Aminadab

fastidio naxof cōtractum

Esauus spei fideiq nre miserum

Ahalma
Naara
Bethula

Anna filia phanuelis

Sorem
propheta
Lupae

Libanus λευκισμος idest candor interpretatur. Veni ergo sponsa candidissima: de qua alibi dicit: Quae est ista quae ascendit dealbata: & transit per uiam huius saeculi: ab exordio fidei: & ex sanys: quod interpretatur deus lucerna: iuxta illud quod in psalmo legimus: lucerna pedibus meis uerbum tuum domine: & lux semitis meis: & hermon idest consecratione: & fuge leonum cubilia: & leopardos montes: qui uon possunt mutare uarietate suam. Fuge inquit cubilia leonum: fuge superbiam daemorum: ut postquam mihi fueris consecrata: possim tibi dicere: uulnerasti cor meum soror mea: sponsa uulnerasti cor meum in uno oculo: tuorum: in uno ornamento colli tui. Quod dicit huiusmodi est. Non repudio nuptias: & habes sinistrum oculum: quem tibi dedi propter imbecillitatem eorum qui recta uidere non possunt. Sed magis mihi dexter uirginitatis oculus placet: qui si caecatus fuerit: omne corpus in tenebris est. Ac ne putaremus cum amore carnis: & nuptias significare corporeas: ilico excludit hunc sensum. & ait: uulnerasti cor meum soror mea sponsa: ubi sororis nomen est: suspitio omnis foedi amoris excluditur. Quam speciosa sunt ubera tua a uino: de quibus & supra dixerat: fratruelis meus mihi in medio uberum meorum commorabitur: in principali cordis: ubi habet sermo dei hospitium. Quam speciosa sunt ubera tua a uino. Quod istud uinum est: quod sponsa: mammas pulcherrimas facit: & pudicitiae lacte fecundat: Nempe illud de quo sponsus in consequentibus loquitur: bibi uinum meum cum lacte meo. Manducate proximi mei & bibite: & inebriamini fratres. Vnde & apostoli dicebantur musto pleni: Musto inquit non uino ueteri: quia uinum nouum in utres nouos mittitur: & non ambulabunt in uetustate litterae: sed in nouitate spiritus: hoc est uinum: quod cum inebriauerit adolescentes & puellas: statim uirginitatem sitiunt & in crapulam castitatis eructant: & expletur illud uaticinium zachariae: dumtaxat iuxta hebraicam ueritatem de ecclesiae uirginibus prophetantis. Complebuntur infantibus & puellis ludetibus plateae eius. Quid enim bonum eius est: & quid pulchrum eius: nisi frumentum electorum: & uinum germinans uirgines istae sunt uirgines de quibus in xlviij. psalmo scriptum est: adducentur regi uirgines post eam proxima eius afferentur tibi in iacticia & exultatione adducentur in templum regis. Sequitur: hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus fons signatus. Quod clausum est atque signatum similitudinem habet matris domini: matris & uirginis: Vnde & in sepulchro Saluatoris nouo: quod in petra durissima fuerat excisum: nec ante nec postea quisquam positus est: & tamen haec uirgo perpetua: multax est mater uirginum. Sequitur enim emissiones tuae paradus malogranatorum cum fructu pomorum. In malogranatis & pomis omnium uirtutum significatur in uirginitate conceptus: fratruelis meus candidus in uirginitate: rubicundus in martyrio. Et quia rubicundus & candidus est: iccirco statim aduritur. Guttur eius dulcedines: & totus concupiscentia. Sponsus uirgo laudatus a sponsa uirgine: laudat uicissim uirginem sponsam: & dicit ei. Speciosi facti sunt gressus tui in calciamentis filii Aminadab: quod interpretatur populi se sponte offerentis. Uirginitas enim uoluntaria est: & ideo gressus ecclesiae in castitatis pulchritudinem collaudantur. Non est huius temporis in morem commentarii omnia de Canticis canticorum uirginitatis pandere sacramenta: quia & haec ipsa fastidio lectori nares contractura non ambigo.

Cap. xviii.

Loquatur Esaias spei nostrae fideique mysterium. Ecce uirgo in utero concipiet: & pariet filium: & uocabis nomen eius Emanuel. Scio iudaeos opponere solere in hebraeo uerbum ahalma non uirginem sonare: sed adolescentulam. Et re uera uirgo proprie bethula appellatur: adolescentula autem uel puella non ahalma dicitur: sed naara. Quod est igitur quod significat ahalma: abscondita uirginem: idest non solum uirginem: sed cum erit tacet: idest intentione uirginem: quia non omnis uirgo abscondita est: nec ab hominum fortuito separata conspectu. Denique & Rebecca in Genesi ob nimiam castitatem: & ecclesiae typum: quem in sua uirginitate signabat: ahalma scribitur non bethula: sicut manifestum esse poterit ex sermonibus pueri Abraham: quos loquitur in Mesopotamia: & dicit: domine deus domini mei Abraham: si tu dirigis uiam meam per quam ego ingredior. ecce dum stetero super fontem aquae: uirgo quae egreditur ut hauriat aquam: & dixerit ad eam: da mihi paululum aquae ut bibam de hydria tua: & responderit: & tu bibe: & camelis tuis hauriam: haec erit uox quam preparauit dominus filio domini mei. In eo enim loco in quo ait: uirgo quae egreditur ut hauriat aquam: in hebraeo scriptum est ahalma: idest uirgo secreta: & nimia parentum diligentia custodita. Aut certe ostendant mihi: ubi hoc uerbo appellentur & nuptae: & ipeperitiam confitebor. Ecce uirgo in utero concipiet et pariet filium. Si non preferat nuptiis uirginitas: spiritus sanctus cur maritatum: cur uiduam non elegit? Nam illo tempore erat Anna filia Phanuelis de tribu Asser in signis pudicitiae: & semper uocans orationibus & ieiuniis in templo dei. Si conuersatio tantum & bona opera & ieiunia absque uirginitate spiritus sancti ad se merentur aduentum: potuit & ista mater esse domini. Curramus ad reliqua. Spreuit te inquit et despexit uirgo filia syon. Quam filiam dixerat: appellauit & uirginem. ne si tantum filiam nominasset arbitraretis & nuptam: Haec est uirgo filia ad quam alibi dicitur. Latere sterilis quae non parit: erumpe & clama quae non parturis: quoniam multi filii desertae magis quam eius quae habet uirum. Ista de qua per Hieremiam loquitur deus dicens: Nunquid obliuiscetur sponsa ornamenti sui: aut uirgo fasciae pectoralis sui? De hac in eadem prophetia grande miraculum est: quia femina circumdederit uirum: & uniuersitatis parentem uirginis uenter inclusit. Esto inquit nuptiarum & uirginitatis sit diuersa conditio: quid ad hoc potes dicere? Si uirgo et uidua fuerint baptizatae: et ita permanerint: quae erit inter utramque diuersitas? Quod de Petro et Ioanne: Anna et Maria dudum diximus: hoc presenti loco proficiat. Si enim inter uirginem et uiduam baptizatas nihil interest: quia baptismum nouum hominem facit: eadem conditione et scorta atque prostibula si fuerint baptizatae: uirginibus coaequantur. Si enim preterita nuptiae nihil nocent uiduae baptizatae: et preteritae in meretricibus uoluptates: expositaeque corpora publicae libidini: post lauacrum uirginitatis premia consequentur. Aliud est purissimum meritum &

libanus

uox

uox

mentē & nulla recordatione pollutā deo iungere: aliud meminisse amplexum uiri fœde necessitatis: & qd̄ cor-
pore non agas: recordatione simulare. Hieremias qui in utero sanctificatus est: & cognitus ī uulua matris: ideo
hoc priuilegio fruit̄: quia uirginitatis erat beatitudini destinatus. Et cū omnes capti sint: uasa quoq; tēpli Baby-
lonio uastante direpta: iste solus liber ab hostibus est: & captiuitatis nescit iniurias: & a uictoribus accepit sti-
pendia & Nabuzardan cui de sanctis sanctos: Nabucodonosor nō preceperat: precepit de Hieremia. Hoc mī-
uery templū dei est: & hæc sancta sanctos: quæ uirginitatis puritate domino consecrant̄. At ecōtrario Ezechi-
el: qui captiuus tenebatur in babylone: qui tēpestatē ab aquilone uenientē uiderat: & turbinē cuncta rapientē
ait: Mortua est uxor mea ad uesperā: & feci mane: sicut preceptū mihi erat: predixerat enī ei dominus: q; in die
illa aperiretur os eius: & loqueret̄: & nō taceret amplius. Diligenter attēde: donec uxor uiueret: non habebat li-
bertatē populū cōmonendi. Moritur uxor: & coniugale uinculū soluit̄: & absq; ulla trepidatione semp in offi-
cio propheta est. Qui enī liber uocatus est: uere est seruus christi: nō nego beatas esse uiduas: quæ ita post ba-
ptismū manserint: nec illas: detraho merito: quæ cū uiris in castitate pdurant. Sed sicuti hæ maioris apud deū
premiū sunt: q; nuptæ cōiugali officio seruientes: ita & ipsæ æquo aīo patiantur: uirginitatē sibi præferri. Si enī
illas fera pudicitia post despumatas corporis uoluptates erigit contra maritas: cur non infra perpetuam casti-
tatem esse se nouerint?

post despumatas Corp. uoluptates

Cap. xix.

Ruſtra inquit hæc loqueris: quia & episcopi & presbyteri & diaconi: unius uxoris uiri & habentes fi-
lios: ab apostolo constituunt̄. Quomodo de uirginibus apostolus dicit se nō habere preceptū: & ta-
men dat consiliū quasi misericordiā cōsecutus a domino: & hoc agit in omni illa disputatione: ut uirgi-
nitate præferat matrimonio: & suadet: quod iperare nō audeat: ne iniicere uideat̄ laqueū: & plus ipo-
nere pōderis: q; potest hoīum sustinere natura: ita & in ecclesiastico ordine cōstituendo: quia rudis ex gentibus
constituebat̄ ecclesia: leuiora nup credentibus dat præcepta: ne territi ferre nō possent. Deniq; & apostoli & se-
niores de hierosolymis litteras mittunt: ut nō amplius iponatur oneris his: qui de gētibus crediderūt: nisi ut ab-
stineant se ab idolatria: & a fornicatione: & a sanguine: & a suffocatis: & quasi paruulis atq; infantibus lac potū
dant: nō solidū cibū: nec precipiunt de cōtinentia: nec de uirginitate significāt: nec ad ieiunia puocant: neq; di-
cūt illud: quod ī euāgelio ad apostolos dirigē: ne habeant duas tunicas: ne perā: nec æs in zonis: nec uirgam ī
manu: nec calciamenta in pedibus. Aut certe illud: si uis pfectus esse: uade & uēde omnia tua: & da paupibus: &
ueni sequere me. Si enī adolescens ille: qui se iactauerat cuncta fecisset quæ legis sūt: audiēs hoc tristis abiit: quia
habebat possessiones multas. & pharisæi huiuscemodi domini sententiā subsannabāt: q̄to magis tanta gentiū
multitudo: cui sūma uirtus erat aliena nō rapere: nō habebat necesse preceptū de castitate: & cōtinentia ppe-
tua: quibus scribebatur: ut abstinerēt se ab idolis: & a fornicatione: & ī quibus audiebat̄ fornicatio: & talis forni-
catio quæ nec inter gentes quidem est. Sed & ipsa episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit: eligatur e-
piscopus: qui unam ducat uxorem: & filios faciat: sed qui unam habuerit uxorem & filios in omni subditos di-
sciplina: certe conſteris: nō posse esse episcopum: qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit
non quasi uir tenebitur: sed quasi adulter damnabitur. Aut permittit sacerdotibus exercere opera nuptiarū: ut
idem sint uirgines quod mariti. Aut si sacerdotibus non licet uxores tangere in eo sancti sunt: quia imitātur pu-
dicitiam uirginalem. Sed & hoc inferendum. Si laicus & quicumq; fidelis orare non potest: nisi careat officio cō-
iugali: sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia: semper orandum est. Si semper orandum est:
ergo semper carendum matrimonio. Nam & in ueteri lege: qui pro populo hostias offerebant: non solum in
omnibus suis non erant: sed purificabantur ad tempus ab uxoribus separati: & uinum & siceram non bibeant:
quæ solent libidinem prouocare. Eliguntur mariti in sacerdotium: nō nego: quia non sunt tantū uirgines quan-
ti necessarii sunt sacerdotes. Nunquid quia in exercitu fortissimus quisq; eligendus est: iccirco non assumenē
& inferiores: cum omnes fortes esse non possint? Si exercitus uiribus tantum staret: & non etiam numero mili-
tum: abiicerentur imbecilliores. Nunc & secundarum & tertiarum uirium gradus assumitur: ut turba & nume-
ro exercitus cōpleatur. Et quomodo iniquies frequenter in ordinatione sacerdotali uirgo negligitur: & maritus
assumitur? Quia forte cætera opera non habet uirginitati cōgruentia: aut uirgo putat̄: & nō est: aut est uirgi-
nitas infamis: aut certe ipsa uirginitas ei parit superbiā: & dū sibi applaudit de sola corporis castitate: uirtutes
cæteras negligit: non fouet pauperes: pecuniæ cupidior est: euenit interdū ut tristior uultus: adductū superciliū:
incessus pomparum ferculis similis offendant populū: & quia nihil habet quod reprehendat in uita: habitum so-
lum oderit & incessunt. Multi eliguntur non amore sui: sed alterius odio. In plarīsq; suffragium meretur sola
simplicitas: & alterius prudentiæ & calliditati quasi malitiæ opponuntur. Nonnunq̄ erat plarib; uulgisq; iudi-
cium et in sacerdotibus comprobandis: unusquisq; suis moribus fauet: ut non tam bonū q̄ sui similit̄ quærant
p̄positum. Euenit aliquotiens: ut mariti quæ pars maior in populo est: maritis quasi sibi applaudant: & in eo
se arbitrentur minores non esse uirginibus: si maritum uirgini preferant. Dicam aliquid quod forsitan cū mul-
torum offensa dicturus sum: sed boni non mihi irascuntur: quia eos peccati conscientia non remordebit. Inter-
dum hoc & pontificū uitio accidit: qui non meliores: sed argutiores in clery eligunt: & simpliciores quosq; atq;
innocentes inhabiles putant: uel affinis & cognatis quasi terrenæ militiæ officia largiunt̄: siue diuitū obedi-
unt iussioni. Quodq; his peius est: illis clericatus donat̄ gradus: quorū sunt obsequiis deliniti. Alioquin si iuxta
sententiā apostoli: nō erūt episcopi nisi mariti: ipse apostolus episcopus esse nō debuit: q; dixit uolo aut̄ oēs sic eē
sicut ego sū. Et ioānes indignus esse hoc gradu estimabit̄: et omnes uirgines et cōtinentes: quibus quasi pulcher-
rimis gemis ecclesiæ monile decorat̄. Episcopus et presbyter et diaconus nō sūt merito: nomina sed officio.

Sicca uirgines p̄p̄t̄
fata dicit q̄ tribuunt uoluptates

Tristior uultus
Adductū superciliū
Incessus pomparum ferculis

Unusquisq; suis moribus fauet

In multorum offensa dicturus sum

Uirginibus quasi gemis ecclesiæ
monile decorat̄

Nec dicitur: si quis episcopum desiderat: bonum desiderat gradum: sed bonum opus desiderat. q. in maiori ordine constitutus possit si velit: occasionem exercendae habere uirtutum. Cap. xx.

Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse: ut nulli uitio macipatus sit. unius uxoris uirum: qui unam uxorem habuerit: non habeat. sobrium: siue ut melius in graeco dicitur uigilante. id est $\nu\alpha\pi\alpha\lambda\epsilon\omicron\nu$ pudicum. hoc enim significat $\sigma\omega\pi\pi\omicron\nu\alpha$ ornatu & castitate & moribus: hospitalē ut imitet Abraham: & cum peregrinis imo iperegrinis Christum suscipiat doctorem. Nihil enim prodest conscientia uirtutum frui: nisi & creditu sibi populo possit instruere: ut ualeat exhortari i doctrina: & eos qui contradicunt redarguere non uinolentum: quia semper i sanctis sanctorum est: & qui offert hostias: uinum & siceram non bibit: quia in uino luxuria est. Sic bibat episcopus: ut anbibere ignoret: non percussore. i. qui conscientias non percutiat singulorum: neque enim pugilem describit sermo apostolicus: sed pontificem instituit quid facere non deberet: docet nunc e regione quid faciat: sed modestum non litigiosum: non cupidum: domum suam bene regentem: filios habentem subditos cum omni castitate. Vide quanta pudicitia exigatur in episcopo: ut si filii eius impudici fuerint: ipse episcopus esse non possit: & eodem uitio offendat deum: quo offenderit Heli pontifex: qui corripuerat quidem filios: sed quia non abiecerat delinquentes: retrorsum cecidit & mortuus est: lucerna dei antequam extingueretur. Mulieres similiter pudicas & reliqua. In omni gradu & sexu tenet pudicitia principatum. Cernis igitur quod episcopus presbyter & diaconus non ideo sint beati: quia episcopi uel presbyteri sint aut diaconi: sed si uirtutes habuerint nominum suorum & officiorum. Alioquin si diaconus sanctior episcopo suo fuerit: non ex eo quod inferior gradu est: apud Christum deterior erit. Absit: aut Stephanus diaconus: qui primus martyrio coronatus est: minor futurus est in regno celorum multis episcopis & Timotheo ac Tito: quos ut subiicere non audeo: ita nec antepone. Quomodo in legionibus & exercitu sunt duces: sunt tribuni: sunt centuriones: sunt ferentarii: ac leuis armaturarum: & miles gregarius: & manipuli: commissaque pugna: uacant nomina dignitatum: & sola fortitudo quaeritur. Ita in hoc campo & prelio quo contra daemones dimicamus: non queruntur nomina sed opera: & gloriosior ille sub uero imperatore Christo: non qui nobilior: sed qui fortior est. Cap. xxi.

Ad dicis: si omnes uirgines fuerint: quomodo stabit humanum genus? Par pari inferam. Si omnes uiduae fuerint: uel in matrimonio continentes: quomodo stirps mortalium propagabitur? Hac ratione nihil omnino erit: ne aliud esse desistat. Verbi gratia: si cuncti philosophi sint: agricolae non erunt. Quid loquar de agricolis: non oratores: non iurisperiti: non reliquarum artium praecipuos. Si uniuersi principes: quis erit miles? Si omnes caput: cuius uocabuntur caput: cum caetera membra defuerint? Vereris ne si uirginitatem plures appetierint: cessent esse lupae: cessent adultere: ne infantes in urbibus uillisque non uagiant. Quotidie incechorum sanguis effunditur: adulteria danantur: & inter ipsas leges: & seculares ac tribunalia flagrans libido danatur. Noli metuere ne omnes uirgines fiant: difficilis res est uirginitas: & ideo rara quia difficilis: multi uocati: pauci electi: cupere plurimorum est pseuerare paucorum: unde & grande premium eorum qui pseuerauerint. Si omnes uirgines esse possent: nunquam dominus diceret: qui potest capere capiat: & apostolus in suadendo trepidaret: de uirginibus autem preceptum domini non habeo. Et cur inquires: creata sunt genitalia: & sic a conditore sapientissimo fabricati sumus: ut mutuam nostri patiamur ardorem: & gestiamus in naturalem copulam? Periclitamur responsionis uerecundia: & quasi iter duos scopulos & quaedam necessitatis & pudicitiae $\sigma\upsilon\mu\pi\lambda\eta\gamma\alpha\lambda\alpha$ S. hinc atque inde uel pudoris uel causa naufragium sustinemus: si ad proposita respondeamus: pudore suffundimur. Si pudor inperarit silentium: quasi de loco uidebimur cedere: & aduersario feriendi occasione dare. Melius est tamen clausis quod dicitur oculis: Andabatarum more pugnare: quam directa spicula clypeo non repellere ueritatis. Poteramus quidem dicere: Quomodo posterior pars corporis & meatus: per quem alii stercore egeruntur relegatus est ab oculis: & qui si post tergum positus: ita & hic qui sub uentre est ad dirigendos humores & potus: quibus uenae corporis irrogantur: a deo conditus est. Sed quoniam ipsa organa & genitalium fabrica: & nostra foeminarumque discretio: & receptacula uuluae: ad suscipiendos & coalendos fetus condita: sexus differentiam predicant: hoc breuiter respondebo. Nunquam ergo cessemus a libidine: ne frustra huiusmodi membra portemus. Cur enim maritus se abstineat ab uxore? Cur casta uidua perseueret? Si ad hoc tantum nati sumus: ut pecudum more uiuamus? Aut quid mihi nocebit: si cum uxore mea alius concubuerit? Quomodo enim dentium officium est mandere: & in aluum ea quae sunt mansa transmittere: & non habet crimen qui coniugi meae panem dederit: ita si genitalium hoc est officium: ut semper fruatur natura sua: meam lassitudinem alterius uires superent: & uxoris ut ita dixerim ardentissimam gulam fortuita libido restinguat. Quid sibi autem uult apostolus: ut ad continentiam cohortetur: si contra naturam est? Quid ipse dominus qui eunuchorum precipit uarietates? Certe apostolus qui ad suam nos prouocat pudicitiam: debet constanter audire: cur portas uereturum o Paule? Cur a sexu foeminarum barba: pilis: aliaque membrorum qualitate distingueris? Tuas non intumescunt papillae: non dilatantur renes: non pectus artatur: uox obsoletior est: sermo fortior: & hirsutum supercilium: frustra haec omnia uirorum habes: si complexu non uteris foeminarum: compellor aliquid loqui: & insipiens fieri. Sed uos me ut loqui audeam coegistis: dominus noster atque saluator: qui cum i forma dei esset: formam serui dignatus est assumere: factus obediens patri usque ad mortem: mortem autem crucis. Quid necesse erat: ut i his membris nasceretur: quibus usus non erat? Qui certe ut sexum ostenderet: etiam circuncisus est? Cur Ioanem apostolum & baptista sua dilectioe castrauit: quos uiros nasci fecerat? Qui in Christum credimus: Christi sectemur exempla. Et si noueramus illum iuxta carnem sed iam nunc non nouimus eum secundum carnem. Certe i resurrectione eadem erit corporis substantia: quam nunc utimur: licet auctior gloria. Nam & saluator in tantum ipsam corpus habuit post resurrectionem: in quo crucifixus est: ut manus preoratas

In maiori ordine non
sunt uirtutes exercere
deum habet uirtutum.

Alia uirtutes dicitur
si sunt uirtutes uirtutum.

Heli pontifex
primus est.

Nomina uirtutum
miseria.

Sub nomine
et profecto uirtutum
desiderium.

Lups
Adulter

Difficilis res
cupere plurimorum est

Cur portas
uirtutum o Paule.

Vox obsoletior

Paulus ad
romanos
12. Timotheo

1. Corinthis
13. Regum

1. Timotheo
2. Timotheo

1. Timotheo
2. Timotheo

1. Timotheo
2. Timotheo

1. Timotheo
2. Timotheo

ratas clavis: & lateris uulnus ostenderet. Porro si clausis ingressus est ostiis: quod humanorum corporum natura non patitur: ergo & Petrum & dominum negabimus uera habuisse corpora: quia ambulauerunt super aquas: quod contra naturam est. In resurrectione mortuorum non nubent: neque nubentur: sed similes erunt angelis. Quod alii postea in caelis futuri sunt: hoc uirgines in terra esse coeperunt. Si angelorum nobis similitudo promittitur: iter angelos autem non est sexus nec diuersitas: aut sine sexu erimus: quod angeli sunt: aut certe quod liquido comprobatur: resurgentes in proprio sexu: sexus non fungemur officio. Cap. xxii.

Uerum quid agimus argumentis: & propositiones aduersarii callida cupimus responsione superare? Vt tera transferunt: ecce facta sunt omnia noua: curram per apostolorum sententias. Et quomodo in Salomonis exemplis breues expositiuiculas subdidi ob intelligendi facilitatem: ita & nunc castitatis & continentiae christiane exempla replicabo: & de multis testimoniis quasi unum corpus efficiam: quo & nihil quod ad pudicitiam pertineat praetermittam: & nimiae prolixitatis declinem fastidium. Scribit inter cetera Paulus apostolus ad romanos. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis: in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est: nunc uero liberati a peccato: serui autem dei facti: habetis fructum uestrum in sanctificationem: finem uero uitam aeternam: puto quod & nuptiarum finis mors sit: fructus autem sanctificationis: qui uel ad uirginitatem uel ad continentiam pertinet: uita pensatur aeternatae deinde. Itaque fratres mei & uos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius qui ex mortuis resurrexit: ut fructificetis deo. Cum enim essemus in carne: passiones peccatorum quae per legem erant: operabantur in membris nostris: ut fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus a lege mortis: in qua detinebamur: ut seruiamus in nouitate spiritus & non in uetustate litterae: faciebamus ea quae carnis erant: & fructificabamus morti. Nunc autem quia mortui sumus legi per corpus Christi: fructificemus deo: ut simus eius: qui ex mortuis resurrexit. Nec non & in alio loco cum dixisset: scio quia lex spiritalis est: Et cum de uolentia carnis: quod crebro nos impellat facere: quod nolimus: latius disputasset: ad extremum intulit. Infelix ego homo: quis me de liberabit de corpore mortis huius? gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum. Et iterum. Ipse igitur mente seruo legi dei: carne autem legi peccati. Et nihil donationis est his qui sunt in Christo Iesu: qui non secundum carnem ambulat: lex enim spiritus in Christo Iesu liberauit a lege peccati & mortis. Ac manifestius in consequentibus docet christianos non ambulare secundum carnem: sed secundum spiritum dicens. Qui enim secundum carnem sunt: quae sunt carnis sapiunt: qui uero secundum spiritum: quae sunt spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritus uita & pax: quoniam prudentia carnis inimica est deo: legi autem dei non subiicitur: nec enim potest. Qui autem in carne sunt deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis: sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in uobis: & reliqua usque ad illum locum in quo ait: ergo fratres debitores sumus non carni: ut secundum carnem uiuamus. Si autem secundum carnem uiueritis: moriemini. Si autem spiritu facta mortificaueritis: uiuetis. Quicumque enim spiritu dei agunt: filii dei sunt. Si prudentia carnis inimicitia est in deum: & qui in carne sunt: deo placere non possunt: arbitror eos qui seruiunt officio coniugali: quod prudentiam carnis diligant: & in carne sint. A qua nos retrahens apostolus: & iungens spiritui: deinceps loquitur. Obsecro uos fratres per misericordiam dei: ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: sanctam: deo placentem: rationale obsequium uestrum. Et nolite conformari huic saeculo: sed reformamini in nouitate sensus uestri: ut probetis quae sit uoluntas dei bona & bene placens & perfecta. Dico enim per gratiam quae data est mihi: oibus qui sunt in ter uos: non plus sapere quam oportet sapere: sed sapere ad pudicitiam: non ad sobrietatem: ut male in latinis codicibus legitur: sed sapere inquit ad pudicitiam. Si quidem graece scriptum est: εις το σωσσωπειν: consideremus sententiam apostoli. Reformamini inquit nouitate sensus uestri: ut probetis quae sit uoluntas dei bona & bene placens & perfecta. Quod dicit huiusmodi est. Concedit quidem deus nuptias: concedit digamiam: & si necesse fuerit: fornicationi & adulterio prebet etiam trigamiam. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus: hostiam uiuam: sanctam: placentem deo: rationale obsequium nostrum: non quid concedat deus sed quid uelit: consideremus: ut probemus quae sit uoluntas dei bona & bene placens & perfecta: ergo quod concedit nec bonum nec placens est: nec perfectum. Redditque causas: cur hoc suadeat: scientes tempus: quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc autem propior est nostra salus: quam cum credidimus: nox precessit: dies autem appropinquauit: & in extremo: induimini dominum Iesum Christum: & carnis curam ne feceritis in desideriis. Aliud est uoluntas dei: aliud indulgentia. Unde ad Corinthios scribens ait. Ego fratres non potui loqui uobis sicut spiritualibus: sed quasi carnalibus sicut paruulis in Christo: lac uobis potum dedi: non escam: nec dum enim poteratis: sed neque nunc potestis. Adhuc enim carnales estis: quia qui animalis est: non percipit ea quae spiritus dei sunt: stulticia enim illi est: nec potest intelligere: quia spiritaliter diiudicat. Ille non perfecto castitatis cibo: sed rudi nuptiarum lacte nutritur. Sicut per hominem mors: sic per hominem resurrectio mortuorum. Quomodo in adama omnes moriuntur: sic in Christo omnes uiuificabuntur. Seruiuimus in lege ueteri Adama: seruiamus in euangelio nouo Adam. factus est enim primus homo Adam in animam uiuentem: & nouissimus Adam in spiritum uiuificantem. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de caelo caelestis. Qualis terrenus: tales & terreni: & qualis caelestis: tales & caelestes. Sicut portauimus imaginem terreni: portemus etiam imaginem caelestis. Hoc autem dico fratres: quia caro & sanguis regnum dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit. Hoc tam clarum est: ut nulla expositione queat manifestius fieri. Caro inquit & sanguis regnum dei possidere non possunt: & corruptio incorruptionem. Si corruptio ad omnem coitum pertinet: incorruptio autem proprie castitatis est: premia pudicitiae nuptiae possidere non possunt. Scimus enim quoniam si terrena domus huius habitatiois destructa fuerit: aedificationem habebimus ex deo: domum non manufactam: sed perennem in caelis. In quo gemiscimus habitaculum nostrum: quod de caelo est supindui cupientes. Cupimus enim egredi de corpore: & habitare cum Christo propter quod & studiosissime nitimur siue in corpore siue extra corpus placere deo. Et ut plenius exponeret quales nos esse uellet: in alio

In declinatione fastidii

Supponitur bene

Aliud uoluntas
Aliud indulgentia

Hoc uoluntas dei est

loco docet dicens. Despondi enim uos uni uiro: uirginē castā exhibere Christo. Quod si ad totam ecclesiā cre-
dentiū uolueris referre: & in hac desponsatiōe Christi: & maritatus & digamas & uiduas & uirgines contineri:
hoc quoq; pro nobis facit. Nā dū omnes ad pudicitā & premiū uirginitatis iuitat: ostēdit cunctis gradibus uir-
ginitatē esse priorē. Rursūq; ad Galathas: Ex operibus inquit legis: nō iustificabit' omnis caro. Opera legis &
nuptiā sunt: unde & maledicunt' in ea: qui nō habent filios. Quæ si concedunt' etiā in euangelio: aliud est in-
Cap. xxiii.

Dulgentiam infirmitati tribuere: aliud uirtutibus præmia polliceri.
Dicam & ego nuptiatoribus meis: qui post castitatem & diuturnam continentiam sudant ad coitū: & pe-
cudum more lasciuunt: sic insipientes estis: ut cum coeperitis spiritu: nunc carne consumemini? Tanta
passi estis sine causa? Apostolus q; continentiam quibusdam nodos relaxat & dimittit frena currentibus propter
infirmitatem carnis hoc facit. Contra quam scribens denuo loquitur dicens. Spiritu ambulate: & desideria car-
nis non perficietis. Caro enim concupiscit aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem. Non necesse est nūc
de operibus carnis dicere: quia longum est: & facile potest de apostoli epistola sumere: qui uoluerit. Dicam tan-
tum de spiritu: cuius fructus sunt charitas: gaudium: pax: longanimitas: bonitas: benignitas: fides: mansuetudo:
continentia. Omnes uirtutes spiritus quasi solidissimū fundamentum: & sublime culmen continentia sustētat
& protegit aduersum huiusmodi non est lex. Qui autem sunt christi: carnem suam crucifixerunt cum uitis
& concupiscentiis. Si uiuimus spiritu: spiritu & ambulemus. Qui cum christo carnem nostrā & passiones
eius desideriaq; crucifiximus: quid rursus ea quæ carnis sunt agere cupimus? Quodcunq; seminauerit homo
hoc & metet. Qui seminat in carne sua: de carne metet corruptionē. Qui autē seminat in spiritu: de spiritu me-
tet uitam æternam. Aestimo q; qui uxorem habet quādiu reuertit' ad ipsam: ne tentet eum sathanas: in carne se-
minet & non in spiritu. Qui autem in carne seminat non ego: sed apostolus loquitur q; metat corruptionem.
Elegit nos in Christo deus pater ante mundi constitutionem: ut essemus sancti & immaculati coram eo. Ambu-
lauimus in concupiscentiis carnis facientes uoluntatem eius: & cogitationem: & fuimus filii iræ: sicut & cæteri.
Nunc autem correuscitauit: & confedere nos fecit in cælestibus in Christo iesu: ut deponamus secundum prio-
rem conuersationem ueterem hominem: qui corrumpitur iuxta desideria erroris & aptari illa benedictio pos-
sit. quæ missam ad Ephesios epistolā: tali fine cōcludit. Gratia uobis cum oibus qui diligunt dominum in incor-
ruptionē. Cōuersatio nostra in cælis est. Unde & Saluatorē expectamus dominum nostrum Iesum christum: qui
transfigurabit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ. Quæcunq; ergo sunt uera: quæcunq;
pudica: quæcunq; iusta: quæcunq; ad castitatem pertinētia: iis copulemur: hæc sequamur. Recōciliauit nos chri-
stus in corpore suo deo patri p mortem: & exhibuit sanctos & immaculatos & absq; ulla reprehensione corā se.
In quo et circuncisi sumus circuncisione nō manufacta in expoliationē corporis carnis: sed circuncisione chri-
sti conspulti ei in baptismo: in quo & consurreximus. Si ergo resurreximus cum christo: ea quæ sursum sunt q-
ramus: ubi christus est in dextera dei sedens: ea sapiamus quæ sursum sunt: non quæ super terram. Mortui eni-
sumus: & uita nostra abscondita est cum christo in deo. Cum enim christus apparuerit uita nostra: tunc & nos
apparebimus cū ipso in gloria. Nemo militans deo: implicat se negociis sæcularibus: ut possit ei placere: qui se
elegit: apparuit enim gratia dei omnibus hominibus erudiens nos ut abnegātes impietatem & sæcularia desi-
deria: & caste & iuste & pie uiuamus in præsentī sæculo.
Cap. xxiiii.

Dico mihi. Iesuus si uolueris

Des mihi deficiet: si uolueris omnia castitatis de apostolo percepta memorare: ista sunt: de quibus ad apo-
stolos dominus loquebatur: Adhuc multa habeo uobis dicere: sed nō potestis ea portare modo. Cum
autem uenerit ille spiritus ueritatis: docebit uos omnem ueritatem: post crucem christi: statim in acti-
bus apostolorum una domus Philippi euangelistæ: quadrigam producit uirginum filiarum: ut Cæsarea in qua ex gē-
tibus ecclesia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata: etiam uirginum puellas præberet exēpla. Cūq;
dominus in euangelio dixerit lex & propheta: usq; ad Ioannem: ista quia uirgines erant: etiam post Ioannem
prophetasse referuntur. Neq; enim poterant ueteris testamenti lege retineri: quæ uirginitatis fulserant clarita-
te. Transeamus ad Iacobum qui frater domini dicebatur: tantæ sanctitatis tantæq; iustitiæ et perpetuæ uirgi-
nitatis: ut Iosephus quoq; historicus iudæorum: propter huius necē hierosolymā subuersam referat. Hic primus
episcopus ex iudæis hierosolymæ credentis ecclesiæ: ad quem Paulus cum Tito Barnabæq; pergebat: loquitur
in epistola sua: Nolite errare fratres mei dilecti: omne bonum datum: & omnis perfecta donatio desursum est
descendens a patre luminū: apud quē nō est differentia: aut auersionis obūbraculū: uolens genuit nos uerbo ue-
ritatis: ut simus primitiæ creaturæ eius: uirgo mystice uirginitatē docet. Omne pfectū donū desursū descēdit
non a quolibet: sed a patre luminū qui dicit ad apostolos: uos estis lux mundi apud quē nō est differentia iudæi
siue gentilis: nec illa umbra quæ uersabatur in lege: præmit eos: qui de nationibus crediderunt: sed uerbo nos
genuit: & uerbo ueritatis: quia umbra & imago & quedam species ueritatis præcessit in lege: ut simus primitiæ
creaturarum eius. Et quomodo ipse primogenitus ex mortuis: omnes in se mortuos suscitauit: sic ipse uirgo pri-
mitiās uirginum suarum in se uirgine dedicauit. Petrus quoq; quid de uocatione gentium sentiat: contem-
mur. Benedictus deus inquit & pater domini nostri Iesu christi secundum magnam misericordiam suam re-
generauit nos in spem uitæ per resurrectionem Iesu christi ex mortuis: in hæreditatem incorruptam & imma-
culatam & immarcessibilem: quæ seruetur in cælis: in uos q uirtute dei custodimini p fidem: in salutē quæ prepa-
rata est reuelari in tēpore nouissimo. Vbi incorrupta predicat hæreditas: & immaculata: & immarcessibilis: & prepa-
rata in cælis: & in tēpore nouissimū reseruata: & spes uitæ æternæ: quādo nō nubent neq; nubent: ibi aliis uerbis uirgi-
nitatis priuilegiū describuntur. Nam in sequentibus hoc ipsū docet: propter hoc acciēti lūbos mētis uestræ:
uigilantes

*Jacobus frater dñi Iohannis
Iosephus*

immarcessibilis

omni p[er]mittit

uigilantes perfecte: sperate in eam gratia: quae uobis deferenda est in reuelatione Iesu christi quasi filii obediencia: non conformemini prioribus ignorantiae uestrae desideriis: sed secundum eum qui uos uocauit sanctum: & ipsi sancti estote in omni conuersatione. Scriptum est enim: Sancti estote: quia ego sanctus sum: neque enim corruptibili auro & argento redempti sumus sed precioso sanguine immaculati agni Iesu christi: ut castificemus animas nostras in obedientia ueritatis: renati non ex coitu corruptibili: sed incorruptibili per uerbum uiuentis dei & permanentis: & sicut lapides uiui aedificemur in domum spiritalem sanctum sacerdotium offerentes spirituales uictimas: per Christum dominum nostrum. Nos enim sumus genus electum: regale sacerdotium: gens sancta: populus acquisitionis. Christus pro nobis carne mortuus est. Armemur eadem conuersatione qua Christus: quoniam qui passus est carne: quieuit a peccato: ut nequaquam in desideriis hominum: sed in uoluntate dei: reliquum in carne tempus exigamus. Sufficit enim nobis preteritum tempus: quando ambulauimus in luxuriis & desideriis ceterisque uitiis. Grandia nobis & preciosa uirginitatis promissa donauit: ut per hanc efficiamur diuinae consortes naturae: fugientes eam quae in mundo est concupiscentiam corruptionis. Nouit dominus pios de temptatione eripe: & iniquos cruciandos in die iudicii referuare: precipue eos qui post carnem in desideriis pollutionis ambulant: & dominationes despiciunt audaces & procaces. Isti enim quasi irrationabilia iumenta in uentre & libidine proni sunt blasphemantes: qui in corruptione sua corrumpunt: recipiuntque mercedem iniquitatis: luxuriam qui putant delicias esse: iniustitiam sordes & maculas: & nihil aliud nisi de uoluptatibus cogitantes: Qui habent oculos plenos adulterio: & insatiabili libidine: & decipiunt animas nec dum Christi charitate robustas: loquuntur enim uerba tumentia. Et indoctos facile illecebris carnis irretiunt: repromittentes eis libertatem: cum ipsi serui uitio: sint: atque luxuriae & corruptionis. Unusquisque enim ei subiacet passioni: a qua uincitur. Quod si fugientes coinquinationes mundi per scientiam saluatoris nostri Iesu christi: uisum rursus superant quae ante sperauerant: facta sunt eis nouissima peiora prioribus. Meliusque eis erat non esse uiam iustitiae: quam post agnitionem retrorsum conuerterent: & relinquere sanctum mandatum: quod eis traditum fuerat. Completumque est in eis uerissimum illud proverbium. Canis reuersus est ad suum uomitum. Et sus lota est in uolubro luti.

Castificans animas nostras

Preciosa uirginitatis promissa

procurat

*Canis reuersus est ad uomitum suum
Sus lota in uolubro luti*

*Ammonitio
nos
falsitas*

Nolui omnem locum secundae Petri epistolae ponere: ne longum facerem: Sed tantummodo ostendi spiritus sancti uaticinio huius temporis & doctores & haeresim prenunciata. De neque manifestius eos denotat dicens Venient enim nouissimis diebus illutores seducentes: iuxta propria desideria ambulantes: &c. Descripsit sermo apostolicus Iouinianum loquentem buccis tumentibus: & inflata uerba trutinante: repromittente in carnis libertate: cum ipse corruptionis seruus sit: atque luxuriae canis reuertens ad uomitum suum. Nam cum monachum esse se iactaret: & post sordidam tunicam: & nudos pedes: & cibarium panem: & aqua potum: ad candidam uestem: & nitidam cutem: ad mullum & elaboratas carnes: ad iura Apitii & Paxamii: ad balneas quoque ac friticulas & popinas se conferat: manifestum est: quod terram caelo: uitia uirtutibus: aerem praefert Christo: & purpuram coloris eius putet regna caelorum. Et tamen ille formosus monachus: crassus nitidus: dealbatus: & quasi sponsus se per incedens: aut uxorem ducat: ut aequalem uirginitatem nuptiis probet: aut si non duxerit: frustra contra nos uerbis agit: cum opere nobiscum sit. Sed & Ioannes in eadem uerba concordat Nolite diligere mundum: neque ea quae in mundo sunt. Si quis diligit mundum: non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est: desiderium carnis est: & desiderium oculorum & superbia huius uitae: quae non est de patre: sed de mundo est: & mundus preterit: & desiderium eius: qui autem facit uoluntatem dei: manet in aeternum. Mandatum nouum scripsi uobis: quod est uerissimum: & in Christo & in nobis: quia tenebrae preterierunt: & lux iam luget. Et rursum charissimi nunc filii dei sumus & nec dum apparuit: quid futuri sumus. Scimus autem quia si apparuerit: similes ei erimus: quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem: castificat semetipsum: sicut & ille castus est. In hoc perfecta est nostra charitas: si fiduciam habeamus in die iudicii: ut quomodo ille est: sic & nos simus in hoc saeculo. Epistola quoque Iudae tale quid significat. Odientes & carnis pollutam tunicam. Legamus apocalypsim Ioannis: & ibi reperimus agnum super montem Syon: & cum eo centum quadraginta quatuor milia signatorum habentium nomen eius: & nomen patris eius scriptum in frontibus suis: qui cantant canticum nouum: & nemo potest dicere canticum illud: nisi hi qui empti sunt de terra. Isti sunt qui cum mulieribus se non coinquauerunt: uirgines enim permanserunt: hi sequuntur agnum quocumque uadit. Empti sunt enim ex hominibus primitiae deo & agno: & in ore ipsorum non est inuentum mendacium: & sine macula sunt: de singulis tribubus excepta tribu Dan: pro qua reponit tribum Leui. xii. milia uirginum signatorum: creditura dicunt: qui cum mulieribus non sunt coinquati. At ne putaremus de his dici: qui scortata non norunt: statim intulit: uirgines enim permanserunt: ex quo ostendit omnes qui uirgines non permanserunt: ad comparationem purissimae & angelicae castitatis: & ipsius domini nostri Iesu christi esse pollutos. Hi sunt qui cantant canticum nouum: quod nemo potest canere: nisi qui uirgo est: hi sunt primitiae dei & agni: & sine macula. Si uirgines primitiae dei sunt: ergo & uiduae & in matrimonio continentibus erant post primitias. i. in secundo & tertio gradu: nec prius perditus populus saluari poterit: nisi tales hostias castitatis deo obtulerit: & immaculatum agnum purissimis uictimis reconciliauerit. In finem est de euangelio decem uirginum exponere sacramentum: quinque stultae & quinque sapientum. Hoc solum nunc dico: quod quomodo absque ceteris operibus uirginitas sola non saluat: sic omnia opera absque uirginitate: puritate: continentia: castitate: imperfecta sunt. Ex quo nequaquam nos illud poterit impedire quod aduersarius obiicit: fuisse dominum in Chana Galilaeae: & nuptiarum festa celebrasse: quando aquas uertit in uinum. Hoc enim breuissime respondebo: quod qui octaua die circumcisus est: & pro quo parturiturum & duo pulli columbarum die purgationis oblatus sunt: cum ceteris antequam pateretur iudaicam consuetudinem comprobauit: ne illis occasione iuste se interficiendi tribuere uideretur: quasi legem destruens: damnanque naturam: quam & hoc pro nobis faciat. Qui enim semel uenit ad nuptias: semel docuit esse nubendum.

*Ioannem canis
Loquens buccis tumentibus*

*Apitius
Paxamii*

Luna uirginitatis

Et tunc uirginitati posset officere: si nuptias post uirginitatem: & uiduitatis castimoniam: non in gradu tertio poneremus. Nunc autem cum hæreticorum sit damnare coniugia: & dei spernere conditione: quicquid de laude dixerit nuptiarum: libenter audiuius. Ecclesia enim matrimonia non damnat: sed subiicit: nec abiicit: sed dispensat: sciens ut supra diximus in domo magna non solum esse uasa aurea & argentea: sed & lignea & fictilia: & alia esse in honorem: alia in cõtumeliam: & quicquid se mundauerit: eum futurum esse uas honorabile & necessarium in omne opus bonum preparatum. Cap. xxvi.

Quonia intellexi in cõmentariis aduersarii prouocari nos etiã ad mundi sapientiã: q̄ nunq̄ hoc genus in sæculo sit probatũ: & nouũ dogma cõtra naturam religio nostra prodiderit: percurrã breuiter Græcas & Latinas: Barbarasq; historias: & docebo uirginitatẽ semper tenuisse pudicitia principatũ. Referunt fabulã Atlantã calydoniã uirginẽ: semper in uenatibus: semper in siluis: non tumentes uteros sceminarũ: fastidiaq; conceptuũ: sed expeditã & castã amasse uirtutẽ. Harpalicẽ quoq; uirginẽ Thraciã insignis poeta describit: & reginã uolscoꝝ Camillã: quã Turnus cui auxilio uenerat: laudare uolens: non amplius habuit quid diceret: nisi uirginem nominaret.

O decus Italia uirgo.
Calcodecus quoq; illa filia leo uirgo perpetua pestilentia patriã scribit spõanea morte soluisse: & Iphigeniã uirginis sanguis aduersos placasse uentos. Quid referã Sybillas Brythraã atq; Cumanã: & octo reliquas. Nã Varro decẽ fuisse autumat: quas in signe uirginitas est: & uirginitatis præmiũ diuinatio. Quod si æolici genere sermonis Sybilla ὁ εὐβουλή appellatur: recte consiliũ dei sola scribit nosse uirginitas. Cassandram quoq; & Chrysen uates Apollinis ac Iunonis uirgines legimus. Et sacerdotes Dianæ Tauricæ & Vestæ innumerabiles extiterunt: quas una Minutia ppter suspicionẽ stupri uiua defossa est: iniusta ut reor pœna: nisi grãde crimen putaret læsa uirginitas. Certe romanus populus q̄to honore uirgines semp habuerit: hinc apparet: q̄ cõsules & imperatores & i curribus triũphantes: qui de supatis gẽtibus trophœa referebant: & oēs dignitatis gradus eis de uia cedere solitus sit. Claudia uirgo uestalis cũ i suspicionẽ uenisset stupri: & simulacrũ matris Idææ in uado tyberis hæretet: ad cõprobandã pudicitia suã: fert cingulo duxisse nauẽ: quã multa milia hoium trahere nequerant. Melius tamen inquit Lucani poetæ patruus cũ illa esset actũ: si hoc qd' euenit: ornamentũ potius exploratã fuisset pudicitia: q̄ dubiã patrociniũ. Nec mirũ hoc de hoibus: cũ Mineruã quoq; & Dianã uirgines deas finxerit error gentiliũ: & iter. xii. signa cæli: qbus mudũ uolui putãt: uirginẽ collocarũ. Magna iniuria nuptiarũ

& iter scorpis qdẽ & cẽtauros & cãcros & pisces & egocerotas. i. capricornos: uxore maritũq; cõstrinxerit. Trigita Atheniensiu tyrãni cũ Phedonẽ i cõuiuio necassent: filias eius uirgines ad se uenire iusserũt: & scortorũ more nudari: ac sup pauimẽta patris sãguine cruentata: ipudicis gestibus ludere: quã paulisp dissimulato doloris habitu: cũ tẽmuletos cõuiuas cerneret: quasi ad requisita naturã egrediẽtes: inuicẽ se cõplexe precipitauerunt i puteũ: ut uirginitatẽ morte seruarẽt. Demotionis Ariopagitarũ principis uirgo filia audito spõsi Leostenis iteritu: q bellũ lamiacũ cõcitarat: se iterfecit: asserens q̄ itacta esset corpore: tamen si alterũ accipe cogeret: quasi secundũ acciperet: cũ priori mẽte nupsisset. Spartiatã & Messeniã diũ iter se habuere a micitias in tantũ: ut ob qdã sacra etiã uirgines ad se mutuo mitteret. Quodã igit tẽpore cũ quinquagita uirgines Lacedæmoniorũ Messeniũ uiolare tẽtassent: de tãto numero ad stuprum nulla cõsensit: sed oēs libetissime pro pudicitia occubuerũt. Quãobrẽ graue bellũ & longissimũ cõcitatũ est: & post multũ tẽpore Mamertia subuersa est. Aristoclidẽ Orcomeni tyrãnu adauit uirginẽ Stryphalidẽ: quã cũ patre occiso ad tẽplũ Dianæ cõfugisset: & simulacrũ eius teneret: nec ui posset auelli: in eodẽ loco cõfosa est: ob cuius necẽ tãto ois Arcadia dolore cõmota est: ut bellũ publice sumeret: & necẽ uirginis ulcisceret. Aristomenes messeniũ uir iustissimus uictis lacedæmoniis: & quodã tẽpore nocturna sacra celebrantibus: quã uocabant hiacythina: rapuit de choris ludentiũ uirgines. xii. & tota nocte gradu concito fugiens excessit de sinibus Spartanorũ. Cũq; eas comites eius uellẽt uiolare: monuit quantũ potuit: ne hoc facerent: & ad extremũ quosdam non parentes iterfecit: ceteris metu coercitis: redẽpta postea a cognatis puellã: cũ Aristomenẽ uiderent cædis reũ fieri: tãdiũ ad patriã non sunt reuersã q̄ diu iudicium aduolutã genibus: defensorẽ pudicitia suã cernerent absolutum. Quo ore laudandã sunt Scedasi filia i Leuctris Boetiã: quas traditum est absente patre duos iuuenes pretereũtes iure hospitii suscepisse. Qui multum idulgentes uino: uim per noctẽ intulere uirginibus. Quã amissa pudicitia nolentes supuiere: mutuis conciderunt uulneribus. Iustũ est & Lucrinã uirgines non tacere: quã cũ Ilium mitterent ex more: panos circiter mille nulla obsceni rumoris & polutã uirginitatis ulla fabulam dedit. Quis ualeat silentio: preterire septẽ Milesias uirgines: quã Galloꝝ i petu cuncta uastante: ne quid indecens ab hostibus iustinerent: turpitudinẽ morte fugerunt: exẽplũ sui cunctis uirginibus relinquentes: honestis mentibus magis pudicitiam curã esse q̄ uitam. Nicãnor uictis Thebis atq; submersis: unius uirginis captiua amore superatus est. Cuius cõiugium expetens & uoluntarios amplexus quod scilicet captiua optare debuerat: sensit pudicis mentibus plus uirginitatem esse: q̄ regnum & interfectam propria manu: flens & lugens amator tenuit. Narrant scriptores Græciã & aliam Thebanam uirginem quam hostis Macedo corruperat: dissimulasse paulisper dolorẽ & uiolatore uirginitatis suã iugulasse postea dormientem: seq; iterfecisse cum gaudio. Ut nec uiuere uoluerit post perditam castitatem: nec ante mori: q̄ sui ultrix existeret. Apud gymnosophistas in diã quasi per manus huius opinionis auctoritas traditur: q; Buddam principem dogmatis eorum: e latere suo uirgo generarit. Nec hoc mirum de Barbaris cum Mineruã quoq; de capite Iouis & Libery patrem de scemipe eius proceros: doctissima

de amantia Strangis pappus
Harpalora
Camilla
Leon
Iphigenia
Sybilla
Cassandra
Chryse
Minutia
Claudia
Merope
Diana
Filia phobos
Filia demotromis
Spartanor uirginis
Stryphals uirgo
Hieronymus
Filia Scythi
Virgines lucina
Septem uirgines Milesie
Nicenor
Bulla princeps dogmatis
Iudorum e uirgine maris

Merope

Barbus

Atissima finxerit graecia. Pseusippus quoque sororis Platonis filius: & Clearchus in laude Platonis & Anaxilides in secundo libro philosophiae Peritione matrem Platonis fatalitate Apollinis oppressam ferunt: & sapienter principem non aliter arbitrant nisi de partu uirginis editum. Sed & Timaeus scribit Pythagorae uirginem filiam choro uirginum presuisse: & castitatis eas instituisse doctrinis. Diodorus socraticus quoque filias dialecticas insignis pudicitiae habuisse narrat: de quibus & Philo Carneadis magister plenissimam scribit historiam: ac ne nobis dominum Saluatorem de uirgine procreatum romana exprobraret potentia: auctores urbis & gentis suae Ilia uirgine & Marte genitos arbitrant. Cap. xxvii.

Peritione. Plato e virgine matris. Sicut primogenit.

Vide Apulei. non de hoc. uirgo plato.

Uirgo uirginis. allegorice. Iustitia. & uirginitas. de uirginitate.

De uirginitate. Iulianus.

Xenophon. de rebus. Iulianus. de uirginitate. Iulianus. de uirginitate.

Haec de uirginibus saeculi: currens per multiplices historias: & properans sermo perstrinxerit: ueniam ad maritatas: quae mortuis uel occisis maritis suis: superuiuere noluerunt: ne cogentur secundos nosse concubitus. Et quae mire unicos amauerunt maritos: ut sciamus digamiam apud ethnicos etiam reprobari. Dido soror Pygmalionis multo auri & argenti pondere congregato: Africa nauigauit: ubique urbem carthaginem condidit: & cum ab Iarba rege Libya in coniugium peteretur: paulisper distulit nuptias: donec cederet ciuitatem: nec multo post exstructam in memoriam mariti quodam Sichaei pyra maluit ardere quam nubere. Casta mulier Carthaginem condidit: & rursus eadem urbs in castitatis laude finita est. Nam Hasdrubalis uxor capta & incensa urbe: cum se cerneret a romanis capiendam esse: apprehensis ab utroque latere paruulis filiis: in subiectum domus suae deuolauit incendium. Quid loquar Nicerati coniugem: quae impatiens iniuriae uiri mortem sibi ipsa consciiuit: ne triginta tyrannorum: quos Lysander uictis Athenis imposuerat: libidinem sustineret. Arthemisia quoque uxor Mauoli insignis pudicitiae fuisse perhibetur. Quae cum esset regina Cariae: & nobilium poetarum atque historicorum laudibus praedictur: in hoc uel maxime effertur: quod defunctum maritum sic semper amauit: ut uiuum: & mirae magnitudinis ac pulchritudinis extruxit sepulchrum: intantum ut usque hodie omnia sepulchra preciosa: ex nomine eius Mausolea uocentur. Teuta Illyriorum regina ut longo tempore uiris fortissimis imperaret: & Romanos saepe frangeret: miraculo utique meruit castitatis. Indi & omnes penes Barbari uxores plurimas habent: apud eos lex est: ut uxor charissima cum defuncto marito cremetur. Haec igitur contendunt inter se de amore uiri: & ambitio summa certantium est ac testimonium castitatis: dignam morte decerni. Itaque uictrix in habitu ornataque pristino: iuxta cadauer accubat: amplexans illud: & deosculans: & suppositos ignes pudicitiae laude cotinens: puto quae sic moritur: secundas nuptias non requirit. Alcibiades ille socraticus uictis Atheniensibus: fugit ad Pharnabazum: qui accepto precio a Lysandro principe lacedaemone iussit cum interfici. Cumque suffocato caput esset ablatum: & missum Lysandro in testimonium caedis expletum: reliqua pars corporis iacebat insepulta. Sola igitur concubina contra crudelissimi hostis imperium: inter extraneos & imminente discrimine: funeri iuxta persoluit: mori parata pro mortuo: quem uiuum dilexerat. Imitent matronae christianae saltem concubinae: fide: & prestent liberae: quod captiua seruauit. Strato regulus Sydonis manu propria se uolens confodere: ne imminetibus Persis ludibrio foret: quorum foedus aegyptii regis societate neglexerat: retrahebat formidine & gladium quem arripuerat circumspectans: hostium pauidus expectabat aduentum. Quae iam itaque capiendum uxor intelligens: extorsit acinace de manu & latus eius transuerberauit. Compositoque ex more cadaueri se moriens superiecit: ne post uirginalia foedera alterius coitum sustineret. Xenophon in Cyri maioris scribit infantia: occiso Abradote uiro: quem Pathia uxor miro amore dilexerat collocasse se iuxta corpus laetis: & confosso pectore sanguine suum mariti infudisse uulneribus. Iuxta causam regis occidendi putauit uxor: quam maritus nudam amico suo & ignorantem monstrauerat. Iudicauit enim se non amari: quae & alteri posset ostendi. Rhodogune filia Darii post mortem uiri: nutrice quae illi secundas nuptias suadebat occidit. Alcestin fabulae ferunt pro Admeto sponte defunctam. Et Penelopsis pudicitia Homeri carmen est. Laodomia quoque poetae ore cantata occiso apud troiam Prothesilao noluisse superuiuere. Ad romanas foeminas traese. Et primam ponam Lucretiam: quae uiolata pudicitiae nolens superuiuere: maculam corporis cruore deleuit. Duillius qui primus Romae nauali certamine triumphauit: Biliam uirginem duxit uxorem tantae pudicitiae: ut illo quoque saeculo pro exemplo fuerit: quod impudicitia monstrum erat non uitium. Is iam senex & trementi corpore in quodam iurgio audiuit exprobari sibi os fetidum & tristis se domum contulit. Cumque uxori questus esset: quare nunquam se monuisset: ut huic uitio mederetur: fecissem inquit illa nisi putassem omnibus uiris sic os olere. Laudanda in utroque pudica & nobilis foemina: & si ignorauit uitium uiri: quod sic patienter tulit: & quod maritus infelicitatem corporis sui non uxoris fastidio: sed maledicto sensit inimici. Certe quae secundum ducit maritum: hoc non potest dicere. Martia Catonis filia minor: cum quaereretur ab ea: cur post amissum maritum denuo non nuberet: respondit non se inuenire uirum: qui se magis uellet quam sua. Quod dicto ostendit diuitias magis in uxoribus eligi solere quam pudicitiam: & multos non oculis: sed digitis uxores ducere: optima sane res: quam auaritia conciliat. Eadem cum lugeret uirum: & matrimonium ab ea querebant: quem die haberet luctus ultimum. Ait quem & uitae arbitror quae ita uirum querebat absentem: de secundo matrimonio non cogitabat. Brutus Portiam uirginem duxit uxorem. Martiam Cato non uirginem: sed Martiam inter Hortensium Cato neque discurrit: & sine Catone uiuere Martia potuit. Portia sine Bruto non potuit. Magis enim se unicis uiris applicant foeminae: & nihil aliud nosse: magnum aetioris indulgentiae uinculum est. Aniam cum propinquus moreretur: ut alteri uiro nuberet: esse enim ei & aetatem integram & faciem bonam: nequaquam inquit hoc faciam. Si enim uirum bonum in uenero ut ante habui: nolo timere ne perdam. Si malum quid necesse est post bonum pessimum sustinere: Portia minor cum laudaretur apud eam quedam bene morata: quae secundum habebat maritum: respondit: felix & pudica matrona: nunquam preter semel nupsit. Marcella maior rogata a matre sua gauderet ne se nupsisset: Respondit ita ualde: ut amplius nolim. Valeria Messallarum soror amisso Seruio uiro: nulli uolebat nubere. Quae interrogata cur hoc faceret: ait sibi semper maritum Seruium uiuere. Cap. xxviii.

Ethnici
Casta Dido
Uxor hasdrubalis
Nicerati coniugem
Arthemisia
Mausolea uirginitatis
Teuta
Indorum mores

Alcibiades

Strato

Xenophon

Rhodogune

Lucretia

Os fetens duillij

Martia, Catonis

Portia Bruti

Ania

Marcella

Valeria

Entio in cathalogo sceminarū multo me amplius plura dixisse: q̄ exemplorū patitur cōsuetudo: & a le-
ctore erudito iuste posse reprehendi. Sed quid faciā: cū mihi mulieres nostri tēporis apostoli igerant
auctoritatē: Et nec dū elato funere prioris uiri memoriter digamiae precepta decantent: ut quae chri-
stianae pudicitiae despiciunt fidē: discant saltē ab ethnicis castitatē. Fert Aureolus Theophrasti liber de nuptiis
in quo querit an uir sapiens ducat uxore. Et cū definisset: si pulchra esset: si bene morata: si honestis parentibus:
si ipse sanus ac diues: sic sapientē aliquando inire matrimoniū statim intulit: hae autē in nuptiis raro uniuersa
concordant. Nō est ergo uxor ducēda sapienti. Primū enī impediri studia philosophiae: nec posse quenq̄ libris
& uxori pariter inservire. Multa esse quae matrimoniarū usibus necessaria sunt: preciosae uestes: aurū: gemae: su-
ptus: ancillae: supellex uaria: leticiae: & exedra deaurata. Deinde p̄ noctes totas garrulae cōquestiones: illa orna-
tior procedit in publicū: hae honorat̄ ab oibus: ego in cōuentu sceminae: misella despicior. Cur aspiciebas uici-
nam: quid cū ancillula loquebaris: de foro ueniens quid attulisti: Non amicū habere possumus: nō sodalē: al-
terius amorē: suū odiū suspicat̄. Si doctissimus preceptor in qualibet urbiū fuerit: nec uxore relinquere: nec cū
sarcina ire potest: pauperē alere difficile est: diuitē ferre tormentū. Adde quoniam nulla est uxoris electio: sed
qualiscūq; obuenerit: habenda: si iracunda: si fatua: si deformis: si superba: si fetida: quodcūq; uitii est post nup-
tias discimus. Equus asinus bos canis & uilissima mācipia: uestes quoq; & lebetes: sedile ligneum: calix & urceo-
lus fictilis: probant̄ prius: & sic emunt̄. Sola uxor nō ostendit̄: ne ante displiceat q̄ ducat̄. Attēdenda est semp̄
eius facies: & pulchritudo laudāda. ne si alterā aspexeris: se aestimet displicere: uocanda domia: celebrandus na-
talis eius. Jurandū per salutē illius: ut sit supstes optādum: honoranda nutrix eius & gerula: seruus paternus &
alūnus: & formosus assecla: & procurator calamistratus: & in longā securāq; libidinē exectus spado: sub q̄bus
nominibus adulteri delitescūt. Quoscūq; illa dilexerit ingratis amādū. Si totā domū regendā ei cōmiseris: ser-
uendū est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris: fidē sibi adhibere nō putabit: sed in odiū uertet̄ ac iurgia. & nisi
cito consulueris parabit uenena. Anus & aurifices & ariolos & institores gemarū: sericarūq; uestium si i tromise-
ris: piculum pudicitiae est. si phibueris: suspitiōis iniuria. Verū quid prodest etiā diligens custodia: cū uxor ser-
uari ipudica nō possit: pudica nō debeat. Infida enim custos est castitatis necessitas: & illa uere pudica dicenda
est: cui licuit peccare si uoluit. pulchra cito adamat̄: foeda facile cōcupiscit: difficile custoditur: qd̄ plures amāt
Molestū est possidere: quod nemo habere dignetur. Minore tamen miseria deformis habetur: q̄ formosa serua-
tur. Nihil tutū est: in quo totius populi uota suspirant: alius forma: alius ingenio: alius facietis: alius liberalitate
solicitat̄: alio modo uel aliquādo expugnatur: quod undiq; incesit̄. Quod si propter dispēfationē domus
& languoris solatia & fugā solitudinis uxores ducuntur: multo melius seruus fidelis dispensat̄: obediens aucto-
ritati domini: & dispensationi eius obtēperans: q̄ uxor quae in eo se aestimat dominā: si aduersum uiri faciat uo-
luntatē. i. quod placet: nō quod iubet. Assidere autē egrotātī magis profert̄ amici & uernulae beneficiis obliga-
ti: q̄ illa quae nobis iputet lachrymas suas: & haereditatis spe uendat illuuiē: & sollicitudinē iactans: languentis
aīum desperatione cōturbet. Quod si ipsa languerit: cōgrotandū est: & nunq̄ ab eius lectulo recedendū. Aut
si bona fuerit & suauis uxor: quae tamen rara uisa est: cū parturiente gemimus: cū periclitante torquemur. Sapi-
ens autē nunq̄ solus esse potest: habet secum omnes qui sunt: q̄q; unq̄ fuerunt boni: & aīum liberū quocūq; uult
trāffert. Quod corpore nō potest: cogitatione cōplectit̄: & si hoīum inopia fuerit: loquit̄ cū deo: nunq̄ minus
solus erit: q̄ cū solus fuerit. Porro liberorū causa uxore ducere: ut uel nomē n̄m nō itreat: uel hēamus senectutis
presidia: & certis utamur haereditibus stolidissimū ē. Quid. n. ad nos p̄tinet recedētes e mūdo: si nomē n̄o alius
nominef̄: Cū & filius nō statī prius uocabulū referat: & innumerabiles sint: q̄ eodē appellēt̄ noīe. Aut quae sene-
ctutis auxilia sunt nutrire domi: q̄ aut prior te forte moriat̄: Aut puerissimis moribus sit: Aut certecū ad matu-
rā aetate uenerit: tarde ei uidearis mori: Haeredes autē meliores & certiores amici sūt & p̄pinq; quos iudicio eli-
gas: q̄ quos uelis nolis habere cogaris: licet certa haereditas sit: dū uiuis bene abuti substantia tua: q̄ tuo labore q̄ si-
ta i certos usus relinq̄re. Hae & huiusmodi Theophrastus disserēs: quē nō suffūdāt christianorū: quorū conuer-
satio est i caelis: Qui quotidie dicūt: cupio dissolui & esse cū Christo: Haereditē nimis desiderabit hoīem: cohā-
res Christi. Et optabit liberos: nepotūq; serie delectabit̄: quos fors itā sit occupaturus Antichristus: cū legamus
Moyse & Samuelē filiis suis alios praelulisse: nec putasse liberos: quos uidebāt dño displicere. Cap. xxix.

Cicero rogatus ab Hirtio ut post repudiū Terentiae: sorore eius duceret: oīno facere supsedit: dicens nō
posse se uxori & philosophiae pariter operā dare. Illa interim coniunx egregia: & quae de fontibus tul-
lianis hauserat sapiam: nupsit Salustio inimico eius: & tertio Metellae coruio: & quasi per quosdā gra-
dus eloquentiae deuoluta est. Socrates xatippen & Miro neptē Aristidis ducis habebat uxores. Quae cum cre-
bro inter se iurgarentur & ille eas irridere esset solitus: q̄ propter se foedissimum hoīem: simis naribus: recalua-
fronte: pilosis humeris: & repādīs cruribus disceptarent: nouissime uerterunt in eum impetum: & male multa
tum fugientemq; diu persecute sunt. Quodam autē tempore cum infinita conuitia ex superiori loco ingerētī
xatippe restitisset: aqua perfusus imunda: nihil amplius respondit: q̄ capite deterfo: sciebā inquit futurū: ut ista
tonitrua hymber sequerē. L. Syllae Felicis si non habuisset uxore: Metella coniunx palā erat ipudica. Et quia
nouissimi mala nostra discimus: id Athenis cantabatur: & Sylla ignorabat secretaq; domus suae primū ostium
cōuitio didicit. Cn. Pōpeio Mutiā uxore ipudicā quā Pontici spadones & Mithridaticae ambiebant cateruae cū
eum putarent ceteri scientē pati: indicauit in expeditione cōmilito: & uictorē totius orbis tristi nuntio conster-
nauit. M. cato censorius habuit uxorem Aetoriam Paulam humili loco natam: uiolentā: mentis ipotē & quod
nemo posset credere Catoni superbā. Hoc ideo dico: ne quis putet si pauperē duxerit: satis se concordiae prouidisse.

Ex Aureolo Theophrasti.

Multa necessaria mariti
mariti uisibus.

Quidam
fuit ante dicti paruos
supra in amos.

Terentia Cicero
habet uxore. 10. 1. an

Socratis imago.

Infimus mala nostra discimus

Qui foras prius uxore
p̄p̄m h̄m̄ appellam: q̄
n̄ uoluit suū rep̄at̄ ab alio
plurimum uisibus uoluit.

disse. Philippū regē Macedonū cōtra quē Demosthenis philippicæ tonant: itro euntē ex more cubiculū: uxor
 exclusit irata: qui exclusus tacuit: & iniuriā suā uersu tragico consolatus est. Gorgias rhetor librū pulcherrimū
 de concordia: græcis tunc inter se dissidentibus recitauit olympiæ. Cui Melanthus inimicus eius: hoc nobis in-
 quit de concordia precipit: qui se & uxorem & ancillulā tres in una domo concordare non potuit. Aemulabat
 quippe uxor eius ancillulæ pulchritudini: & castissimū uirum quotidianis iurgiis exagitabat. Totæ Euripidis
 tragediæ in mulieres maledicta sunt. Vnde & Hermion loquitur: Malarū me mulierū deceptere concilia. In
 Lepti urbe semi barbara: & posita in solitudine moris est: ut nurus altera die socrū ollā mutuā postulet. Cui illa
 statim negat: ut scias illud uerū esse Terentii: quod consulto ambigue extulit. Quid est hoc: omnes socrus ode-
 runt nurus. Legimus quēdam apud romanos nobilem: cū cum amici arguerent: quare uxore formosā & castā
 & diuitem repudiasset: protendisse pedē: & dixisse eis. Et hic sotularis quē cernitis: uidetur uobis nouus & ele-
 gans: sed nemo scit præter me ubi me premat. Scribit Herodotus: quod mulier cū ueste deponat & uerecundiam.
 Et noster comicus fortunatū putat: qui uxore nunq̄ duxerit. Quid referam Paliphæn: Clytēnestram: & Eri-
 phylā: quarū prima delitiis fluens: quippe ut regis uxor tauri dicitur expetisse concubitus: alia occidisse uirū
 ob amorē adulteri: tertia prodidisse Amphiarauū: & saluti uiri monile aureum pretulisse: quicquid tragediæ tu-
 ment: & domos urbes regnaq; subuertit: uxore pellicūq; contentio est. Armantur parentū in liberos manus: ne
 fandæ apponuntur epulæ: & propter unius muliercule raptum: europæ atq; asiæ decēnalia bella confligunt.
 Quasdam repudiatas altero nuptiarū die statim nupsisse legimus. Vterq; reprehēdendus maritus: & cui tam ci-
 to displicuit: & cui tā cito placuit. Epicurus uoluptatis assertor: quēq; Metrodorus discipulus eius Leontiā habue-
 rit uxore: raro dicit sapiētī in eunda cōiugia: quia multa incōmoda admixta sunt nuptiis. Et quomodo diuitiæ
 & honores & corporum sanitates & cætera quæ in differētia nominamus: nec bona nec mala sunt: sed uelut in
 meditullio posita: usu & euentu uel bona uel mala fiunt: ita & uxores sitas in bonorū malorūq; cōfinio. Graue
 autē esse uiro sapiētī uenire in dubiū: utrum bonā an malā ducturus sit. Ridicule Chrysippus ducendā uxore
 sapiētī precipit: ne Iouē Gameliū & Genethliū uiolet. Isto enim modo apud latinos ducēda uxor nō erit:
 quia Iouem non habent nuptialē. Quod si deos: ut putant nomina uitæ: hominū præiudicant: offendet ergo
 Statorem Iouē: qui libenter fedit.

Philippus Macedo
Gorgias
polihistor
Mos lepturum
Satum dicitur
nobilis Romani
Epicurus
Iupiter statos ex eo qd dicitur
qd uxorū quædam fuisse pnt

Cap. xxx.

Acriperunt Aristoteles & Plutarchus & noster Seneca de matrimonio libros: ex quibus & superiora
 nonnulla sunt: & ista quæ subiicimus. Amor formæ rationis obliuio est: & insanix proximus: sedū mi-
 nimeq; conueniens aio sospiti uitiū: turbat consilia: altos & generosos spiritus frangit: a magnis cogita-
 tionibus ad humillimas detrahit: querulos: iracundos: temerarios: dure imperiosos: seruiliter blandos: omnibus i-
 utiles ipsi nouissime amoris facit. Nā cum frūstrēdi cupiditate insatiabilis flagrat: plura tēpora suspicionibus: la-
 chrymis: cōquestionibus pdit: odiū sui facit: & ipse nouissime odiū est. Tota amoris infectatio apud Platonem
 posita est: & oia eius incōmoda Lysias explicat: quod non iudicio: sed furore ducatur: & maxime uxore pulchritudi-
 ni grauissimus custos accubet. Refert præterea Seneca cognouisse se quendā ornatū hoīem: qui exiturus in pu-
 blicū fascia uxoris pectus colligabat: & ne puncto quidē horæ presentia eius carere poterat potioneq; nullā si-
 bi: nisi alternis tactū labris uir & uxor hauriebant: alia deinceps non minus inepta facientes: in quæ improuida
 uis ardentis affectus erūpebat. Origo quidē amoris honesta erat: sed magnitudo deformis: nihil autē interest:
 q̄ ex honesta causa quis insaniat. Vnde & Sextus i sententiis: adulter est inquit in suā uxore amator ardentior.
 In aliena quippe uxore omnis amor turpis est: in sua nimius. Sapiens uir iudicio debet amare coniugē: non af-
 fectu. Reget ipetus uoluptatis: nec preceps feretur in coitū: nihil est scēdius: q̄ uxore amare quasi adulterā. Cer-
 te qui dicunt se causa reipublicæ: & generis humani uxoribus iungi: & liberos tollere: imitentur saltē pecudes:
 & postq̄ uxorū uenter intumuerit: non pdant filios: nec amatores uxoribus se exhibeant sed maritos. Quorū
 dā matrimonia adulteriis cohæserunt: & o rē iprobā iidē illi pudicitiam præceperunt: qui abstulerāt. Itaq; cito
 eiusmodi nuptias facietas soluit. Cū primū lenociniū libidinis abscessit: timor quod licebat euiluit. Nā quid ait
 Seneca: de uiris pauperibus dicā. Quorū in nomē mariti ad eludendas leges quæ cōtra cælibes latae sunt: pars
 magna cōducitur. Quomodo potest regere mores & precipere castitatē: & mariti auctoritatē tenere qui nup-
 sit: Doctissimi uiri uox est pudicitia in primis esse retinendā: qua amissa omnis uirtus ruit. In hac muliebrium
 uirtutū principatus est. Hæc pauperē cōmendat: diuitem extollit: deformē redimit: exornat pulchrā: benemeret
 de maioribus: quorū sanguinē furtiua sobole nō uitiat: bene de liberis: quibus nec de matre erubescendū: nec de
 patre dubitandū est. Bene in primis de se: quā a cōtumelia externi corporis uindicat. Captiuitatis nulla maior
 calamitas est: q̄ ad alienā libidinē trahi: uiros consulatus illustrat: eloquētia in nomē æternū effert: militaris glo-
 ria: triūphusq; nouæ gētis consecrat. Multa sunt quæ preclara ingenia nobilitēt. Mulieris uirtus pprie pudici-
 tia est. Hæc Lucretiā Bruto æquauit: nescias an etiā pretulerit: quoniā Brutus nō posse seruire a fœmina didi-
 cit. Hæc æquauit Corneliā Gracco. Hæc Portiā alteri Bruto: notior est marito suo Tanaquil. Illū inter multa re-
 gū nomina iā abscondit antiquitas. Hanc rāra inter fœminas uirtus altius sæculorū oium memoria: q̄ ut exci-
 dere posset infixit. Imitentur ergo nuptæ Theanū: Cleobulinā: Gorguntē: Timochiā: Claudias atq; Cornelias:
 & cū apostolū malis mulieribus digamiā uiderint ignoscentē: legant anteq̄ religio nostra fulgeret in mūdo uni-
 cubas semper habuisse inter matronas decus: p illas fortunæ muliebri sacra fieri solitū: nullū sacerdotē digamū:
 nullum flaminē bimaritum. Hierophantas quoq; Atheniensium usq; hodie cicute sorbitione castrari: & postq̄
 in pontificatum fuerint electi: uiros esse desinere.

Amor
Plato
Sextus plus
Pudicitia deo fœmæ
Tanaquil

Beati Hieronymi contra Iouinianum, Secundus liber incipit.

Cap. xxxi.
•xxx•